

ZAJEDNIČKA VIZIJA ZA BOLJI SVIJET

STANDARDI ZA CILJEVE
ODRŽIVOG RAZVOJA (SDGs)

SVJETSKI DAN STANDARDA
14. OKTOBAR 2022.

IMPRESUM

Osnivač i izdavač

Institut za standardizaciju BiH

Za izdavača

direktor

Aleksandar Cincar

Glavni i odgovorni urednik

Aleksandar Cincar

Uređivački odbor

Borislav Kraljević

Goran Tešanović

Dejana Bogdanović

Miljan Savić

Biljana Maletić

Dizajn

ISBIH

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine

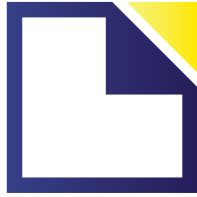
Trg Ilidžanske brigade 2b
71123 Istočno Sarajevo

Tel: +387 57 310 560

Fax: +387 57 310 575

Email: stand@isbih.gov.ba

www.isbih.gov.ba

ISBIH

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine

GLASNIK 4/2022

Sadržaj

Svjetski dan standarda - zajednička vizija za bolji svijet	7	VIJESTI	
E-mobilnost se zasniva na standardima	8	ISO	16
Bezbjednija, zelenija elektronika	11	IEC	27
Prelazak na potpuno elektrifikovano društvo	14	CEN/CENELEC	30
		ETSI	34
		ISBIH	36

Autorska prava

Članci objavljeni u Glasniku Instituta autorski su zaštićeni i za njihovu daljnju upotrebu potrebno je tražiti dozvolu autora. Vijesti iz međunarodnih, evropskih i nacionalnih organizacija za standardizaciju kao i ISBIH vijesti mogu se objavljivati i u drugim stručnim časopisima uz obaveznu naznaku izvora. Upotreba tih vijesti i članaka moguća je isključivo u nekomercijalne svrhe.

Ako je članak upotrebljen odnosno citiran u određenom časopisu, potrebno je obavezno dostaviti časopis Uređivačkom odboru Glasnika Instituta za standardizaciju BiH.

Uređivački odbor Glasnika Instituta zadržava sva prava redakture tekstova, naslova, međunaslova i tehnička oblikovanja svih primljenih materijala.

SVJETSKI DAN STANDARDA – ZAJEDNIČKA VIZIJA ZA BOLJI SVIJET

Yinbiao Shu
Predsjednik IEC-a

Ulrika Francke
Predsjednik ISO-a

Houlin Zhao
Generalni sekretar
ITU-a

Svake godine, 14. oktobra, članovi Međunarodne komisije za elektrotehniku (The International Electrotechnical Commission – IEC), Međunarodne organizacije za standardizaciju (The International Organization for Standardization – ISO) i Međunarodnog saveza za telekomunikacije (The International Telecommunication Union – ITU) obilježavaju Svjetski dan standarda, kojim se odaje počast zajedničkim naporima hiljada stručnjaka širom svijeta u izradi dobrovoljnih tehničkih sporazuma koji se objavljuju kao međunarodni standardi.

Cilj Agende održivog razvoja Ujedinjenih nacija i njenih 17 ciljeva održivog razvoja (Sustainable Development Goals – SDGs) do 2030. godine je transformacija našeg svijeta u jedan bolji svijet.

Poruka za Svjetski dan standarda 2022. godine je ista kao i prošle godine: „**Zajednička vizija za bolji svijet**”. Podsjećamo vas na zajedničku poruku gospodina Shu Yinbiao, predsjednika IEC-a, gospođe Francke Ulrika, predsjednice ISO-a i gospodina Zhao Houlin, generalnog sekretara ITU-a.

Ciljevi održivog razvoja (Sustainable Development Goals – SDG-ovi), koji su usmjereni na rješavanje društvenih nejednakosti, razvoj održive ekonomije i usporavanje stope klimatskih promjena, izuzetno su ambiciozni. Za njihovo postizanje potrebna je saradnja mnogih partnera u javnom i privatnom sektoru te korištenje svih raspoloživih alata, uključujući međunarodne standarde i ocjenjivanje usaglašenosti.

Intenzivna borba protiv globalne pandemije koja ne posustaje naglasila je apsolutnu potrebu za rješavanjem Ciljeva održivog razvoja na inkluzivan način, kako bi naše društvene zajednice ojačale, bile otpornije i pravednije. Danas vas pozivamo da nam se pridružite u misiji koja afirmiše važnost postizanja Ciljeva održivog razvoja neophodnih za bolju obnovu. Iz te perspektive standardi su relevantniji nego ikad prije.

Čitav sistem standarda izgrađen je na saradnji. To je dokaz moći saradnje i uvjerenja da smo snažniji kad smo udruženi. Radeći zajedno, osnažujemo ljude da se direktno uhvate u koštac s izazovima održivosti uz pomoć konkretnih rješenja.

Imajući to na umu, angažujemo se da Svjetski dan standarda učinimo nezaboravnim putovanjem i nastojimo da prikazemo bezbroj načina na koje međunarodni standardi doprinose uspjehu SDG-ova.

Ujedinjeni smo u zajedničkom radu na ubrzanju postizanja Agende 2030, stavljanjem standarda u službu Ciljeva održivog razvoja sa „Zajedničkom vizijom za bolji svijet”.

E-mobilnost se zasniva na standardima

Autor: Catherine Bischofberger

Preuzeto sa: www.iec.ch

Članak na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Električna vozila (Electrical Vehicles – EV) doprinose drastičnom smanjenju emisija karbona, pogotovo ako električna energija koja se koristi za napajanje ove vrste vozila dolazi iz čistih ili obnovljivih izvora energije. S obzirom na to da je pred nama godina koja obećava da će biti od velikog značaja za standarde za punjenje električnih vozila, Peter Herbert, predsjednik IEC-ovog tehničkog komiteta 69, koji se bavi standardizacijom sistema električne energije i sistema za prenos energije za drumska i industrijska vozila na električni pogon, opisuje zahtjeve i izazove koji se odnose na ekosistem e-mobilnosti.

Bili ste predsjedavajući IEC-ovog tehničkog komiteta TC 69 oko godinu i po – šta biste rekli koja su to glavna dostignuća vašeg TC-a u tom periodu?

Standardizacija je pravi timski rad. Mnogi organizatori i stručnjaci rade zajedno unutar tehničkog komiteta TC 69 kako bi izradili ključne standarde za e-mobilnost. Moja uloga predsjedavajućeg je da olakšam ovaj proces i dam sve od sebe da unaprijedim standardizaciju, riješim određene probleme i podržim saradnju s drugim tehničkim komitetima. Rekao bih da je jedno od glavnih dostignuća ovog TC-a da zadrži tempo promjena vezanih za standardizaciju uprkos pandemiji COVID-a zahvaljujući virtuelnim sastancima. U 2022. godini smo objavili nekoliko standarda, uključujući, na primjer, javno dostupnu specifikaciju (Publicly Available Specification – PAS) IEC 62840-3, bezbjednosni dokument na temu sistema za zamjenu baterija. Takođe smo izdali standard IEC 63119-2, u kom su navedeni slučajevi

korišćenja razmjene informacija putem rovinga za punjenje električnih vozila. Takva usluga omogućava vozačima električnih vozila da pune svoje automobile i mimo mreže svog provajdera usluga za punjenje uz pomoć samo jednog korisničkog naloga.

Ali možda najinteresantniji standard koji smo objavili je prvo izdanje ključne publikacije, IEC 63110, koja uspostavlja protokol za upravljanje infrastrukturom za punjenje i pražnjenje električnih vozila. Ovo je prvi dio standarda koji će se baviti opštim zahtjevima koji se odnose na primjenu ekosistema električne mobilnosti, pokrivajući tako komunikacione tokove između različitih učesnika e-mobilnosti, kao i tokove podataka sa sistemom za napajanje električnom energijom. To je važan standard za daljinsko upravljanje i praćenje infrastrukture za punjenje koji ima potencijal da podrži interakciju između krajnjih korisnika električnih vozila, lokalnih instalacija, učesnika e-mobilnosti, mreže i tržišta električne energije. Očekujemo da ćemo čitav standard objaviti do kraja sljedeće godine.

Planirate li neke nove projekte?

Započeli smo nekoliko novih projekata u različitim oblastima, uključujući npr. bežični prenos velike snage, sisteme za punjenja koja su veća od megavata, zamjenu lokalnih stanica za punjenje lokalnim sistemima za upravljanje energijom, itd. Takođe smo započeli održavanje nekolicine standarda, na primjer standarda IEC 61851-1,

osnovnog standarda za punjenje električnog vozila preko provodnika. Trenutno je takođe interesantno područje za dvosmjerni prenos energije.

Takođe očekujemo da ćemo 2023. godine objaviti veliki broj standarda koji će pomoći u korišćenju novih tehnologija za punjenje, kontrolu i upravljanje. Završićemo seriju standarda IEC 61980 za bežični prenos energije. Ova tehnologija omogućava praktično i jednostavno bežično punjenje bez kablova.

Pored serije standarda IEC 63110 na koju sam već ukazao, očekujemo da objavimo i prvu tehničku specifikaciju u seriji IEC 61851-3 o opremi za napajanje električnih vozila jednosmjernom strujom (DC) gdje se zaštita od strujnih udara oslanja na dvostruku ili ojačanu izolaciju između svih dvosmjernih i jednosmjernih AC i DC ulaznih i izlaznih napona. Ova tehnička specifikacija je važan korak ka izradi standarda za punjenje malih električnih vozila kao što su bicikli, mopedi, skuteri i motocikli. Postoji realan manevarski prostor da ova tehnička specifikacija u budućnosti postane međunarodni standard ako to tržište bude zahtijevalo.

Takođe ćemo objaviti drugo izdanje standarda IEC 61851-23 i IEC 61851-24, koji predstavljaju važne bezbjednosne i komunikacione dokumente za brzo punjenje ličnih električnih vozila pomoću jednosmjerne struje. Opet napominjem da je dvosmjerni prenos energije od ogromnog interesa za tržište tako da će to vjerovatno biti put za razvoj budućih standarda.

Tehnička specifikacija IEC TS 61851-26 i standard IEC 61851-27, koji bi takođe trebalo da budu objavljeni u 2023. godini, jedni su od prvih pokušaja da se standardizuje automatizovano povezivanje spojnicama na vozilima s punjenjem, kao i automatizovano povezivanje s donjim dijelom karoserije električnog vozila.

Šta mislite koji su to glavni izazovi za električna vozila budućnosti i kako IEC standardi mogu pomoći da se oni riješe?

Mnogo je izazova koji su vezani za masovno uvođenje električnih vozila u upotrebu, kako sada tako i u budućnosti. Društvo treba da obezbijedi dovoljno stanica za punjenje, posebno u oblastima koja su najpotrebnija potrošačima. Tehnologije moraju ponuditi različite načine i brzine punjenja kako bi ono bilo što pogodnije i funkcionalnije. Bezbjednosni aspekti imaju ključni značaj ne samo za punjenje, već i za dvosmjerni prenos energije iz električnih vozila koji će uticati na čitavu mrežu. Baterije odnosno akumulatori električnih vozila mogu se koristiti kao izvor energije u pametnoj konfiguraciji punjenja. Novi sistem distribucije energije iz obnovljivih izvora takođe je veoma bitan. U svim ovim oblastima standardi koje je izradio IEC-ov tehnički komitet TC 69 služiće kao pokretači ovog procesa, zajedno sa standardima drugih tehničkih komiteta, bilo IEC-ovih ili ISO-ovih.

Koliko je važna saradnja s drugim tehničkim komitetima?

Mi definitivno ne djelujemo izolovano pa smo stoga uspostavili zajedničke radne grupe (Joint Working Groups – JWG) s mnogim drugim komitetima. Drago mi je što mnogi stručnjaci učestvuju u radu na standardizaciji i u okviru TC 69 i u ISO/TC 22, koji priprema standarde za drumska vozila. Na primjer, unutar JWG-a, tehnički komitet TC 69 takođe saraduje s tehničkim komitetom IEC TC 57 koji priprema osnovne standarde pametne mreže za standardizaciju električnih vozila.

Čitav ovaj proces je još uvijek na početku. Međutim, osnovan je Sistemski komitet za održivi elektrifikovani transport i mi se nadamo da će on podržati koordinaciju rada svih različitih komiteta koji su uključeni u mobilnost električnih vozila.

Koliko su Ciljevi održivog razvoja (SDG) UN-a važni za tehnički komitet TC 69?

IEC-ov tehnički komitet TC 69 se fokusira na pripremu bezbjednih i funkcionalnih električnih rješenja za prenos energije između električne infrastrukture i električnih vozila. Međutim, smatram da tehnički komitet 69 vjerovatno ne bi ni postojao da Ciljevi održivog razvoja nisu izuzetno važni za cijelo društvo. Svojim radom na standardizaciji mi doprinosimo postizanju sljedećih ciljeva: SDG 7 o pristupačnoj i čistoj energiji; SDG 9 o industriji, inovacijama i infrastrukturi; SDG 11 o održivim gradovima i zajednicama; SDG 12 o odgovornoj potrošnji i proizvodnji; i SDG 13 o klimatskim akcijama.

Šta mislite kako će električna vozila izgledati u budućnosti?

Nalazimo se tek na početku EV revolucije. U budućnosti bi električna vozila mogla izgledati potpuno drugačije od vozila koja danas imamo, ali takva predviđanja ćemo ostaviti proizvođačima električnih vozila. Ono što je sigurno jeste da ćemo morati da efikasno koristimo energiju i prirodne resurse i raspoloživi prostor u našim gradovima.

Ono što ja vidim jeste da će u budućnosti postojati električna vozila koja će biti prilagođena budućim transportnim preduslovima i potrebama korisnika. Na primjer, očekujem da će u budućnosti električna vozila moći da se automatski pune kada se za to ukaže prilika. Možda možemo da zamislimo autonomno električno vozilo koje se samo puni i vraća na put spremno za vožnju. Električna vozila će se vjerovatno puniti bez kabla dok parkirate ili čak i kada se krećete. Električna vozila će iskoristiti prednosti tehnologija koje su zasnovane na budućim standardima koji su izrađeni u okviru tehničkog komiteta TC 69. Veoma sam ponosan na naše stručnjake koji rade na održivijem svijetu.

Bezbjednija, zelenija elektronika

Autor: Claire Marchand

Preuzeto sa: www.iec.ch

Članak na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

IECQ, IEC-ov sistem za procjenu kvaliteta elektronskih komponenti je proizvođačima i dobavljačima koji žele da proizvode i distribuiraju elektronske komponente koje ne sadrže opasne supstance (hazardous substance-free – HSF) na korištenje dao savršeno rješenje: IECQ šemu za upravljanje procesom prerade opasnih supstanci (hazardous substance process management – HSPM).

Dobro je poznato da su zemlje u razvoju dugi niz godina služile kao deponija za zastarjelu električnu i elektronsku opremu porijeklom iz industrijalizovanih zemalja uprkos Bazelskoj konvenciji o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovog odlaganja, međunarodnog ugovora osmišljenog da smanji prenos opasnog otpada, uključujući e-otpad, između nacija, a posebno iz razvijenih zemalja u manje razvijene zemlje, poznatog jednostavno kao Bazelska konvencija.

Bazelska konvencija je usvojena u martu 1989. godine, a na snagu je stupila u maju 1992. godine. Dok u vrijeme usvajanja ove konvencije, prije tridesetak godina, tema e-otpada uopšte nije bila zastupljena u medijima, situacija se u sve digitalnijem 21. vijeku drastično promijenila. Danas se e-otpad mjeri u milionima tona, a neki završavaju i na deponijama koje se često nalaze na periferiji velikih gradova. Međutim, prema globalnom izvještaju o elektronskom otpadu Global E-waste Monitor 2020, samo 17,4% e-otpada koji se generiše širom svijeta prikuplja se i tretira na ekološki prihvatljiv način.

Dakle, postavlja se pitanje šta se dešava s preostalim 82,6%: gdje roba završava i kako se prema njoj postupa kada stigne na krajnje odredište? U teoriji, trebalo bi da se roba popravi u zemlji odredišta i preproda kao polovna po umjerenim cijenama. U stvarnosti, ovim uređajima se često odstranjuju vrijedne komponente i metali prije nego što se bace na deponiju, posebno kod pametnih telefona, tableta ili računara.

Švajcarska je 2020. godine, zajedno s Ganom, dala prijedlog za izmjenu Bazelske konvencije tako da sav električni i elektronski otpad koji se otprema preko granica dobije prethodnu saglasnost zemlje odredišta, čak i ako e-otpad nije opasan. Trenutno se, prema Bazelskoj konvenciji, provjerava e-otpad koji je klasifikovan kao opasan, a koji se transportuje u drugu zemlju, ali se to ne odnosi na neopasan e-otpad.

Opasne materije unutar proizvoda

Problem s elektronskim proizvodima je taj što oni i dalje mogu sadržati toksične materijale. Za izradu elektronskih proizvoda i njihovih komponenti koriste se hlorisani rastvarači, bromirani inhibitori plamena, PVC, teški metali, plastika i gasovi. Ovi toksični materijali predstavljaju ozbiljne zdravstvene rizike za one koji dođu u kontakt s njima, a koji su zaduženi za demontažu ove gomile otpada. Ljudi koji ove proizvode nose s deponija kako bi ih demontirali nemaju pojma koliko je opasno biti izložen ovim materijalima tako da to predstavlja još jedan dodatni zdravstveni rizik za one koji već žive u teškim uslovima.

Međutim, ti rizici ne utiču samo na one koji rukuju proizvodima na kraju njihovog životnog ciklusa. Rizici počinju od proizvođača takvih proizvoda i njihovih komponenata koji su i sami izloženi tim toksičnim elementima, a koji su dio proizvodnog procesa. Riziku mogu biti izloženi čak i krajnji korisnici, posebno u slučaju kvara ili neispravnih komponenti koje mogu izazvati izlaganje štetnim materijalima i uzrokovati povrede i bolest.

Zakonodavstvo za ograničavanje upotrebe opasnih supstanci

Da bi se generalno pozabavile pitanjem e-otpada, a posebno pitanjem opasnih supstanci, mnoge zemlje i regionalna tijela su usvojila relevantno zakonodavstvo. Evropska unija (EU) ima dvije direktive o ograničenju upotrebe određenih opasnih materija u električnoj i elektronskoj opremi (Restriction of Hazardous Substances – RoHS) i o otpadu od električne i elektronske opreme (Waste from Electrical and Electronic Equipment – WEEE).

WEEE je stupio na snagu u februaru 2003, a RoHS u julu 2006. godine. Obje direktive su revidirane od tada: RoHS 2011. i WEEE 2012. godine. S obzirom na reviziju RoHS-a, EU komisija je u januaru 2017. usvojila zakonski prijedlog za uvođenje prilagođavanja koje će se odnositi na područje primjene direktive. Još jedan EU zakon o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničenju hemikalija (Registration, Evaluation, Authorization and Restriction of Chemicals – REACH) stupio je na snagu u junu 2007. i bavi se hemikalijama i njihovom bezbjednom upotrebom, kako bi se poboljšala zaštita zdravlja ljudi i životne sredine kroz bolje i ranije utvrđivanje ključnih svojstava hemijskih supstanci. Uredba REACH je trenutno u fazi revizije i EU komisija treba da do kraja 2022. godine da prijedlog za njenu reviziju.

EU zemlje nisu jedine koje su drastično ograničile upotrebu opasnih materija. Mnoge industrijske zemlje širom svijeta, uključujući Australiju, Kinu, Norvešku, Južnu Koreju, Švajcarsku, Tajland i Sjedinjene Američke Države, sljedile su njihov primjer i donijele svoje zakonodavstvo. Takođe

postoje određeni programi koji omogućavaju proizvođačima i dobavljačima elektronskih komponenti koje se koriste u svim savremenim uređajima da osiguraju da njihovi proizvodi imaju izuzetno ograničene količine opasnih supstanci ili da ih uopšte ne sadrže.

Posebno treba istaći jedan takav program, koji je uspostavio IECQ, IEC sistem za procjenu kvaliteta elektronskih komponenti koji je savršeno rješenje za proizvođače i dobavljače koji žele da proizvode i distribuiraju elektronske komponente bez opasnih supstanci (hazardous substance-free – HSF): tačnije IECQ šema za procesno upravljanje opasnim materijalima (hazardous substance process management – HSPM).

Istinski globalno rješenje

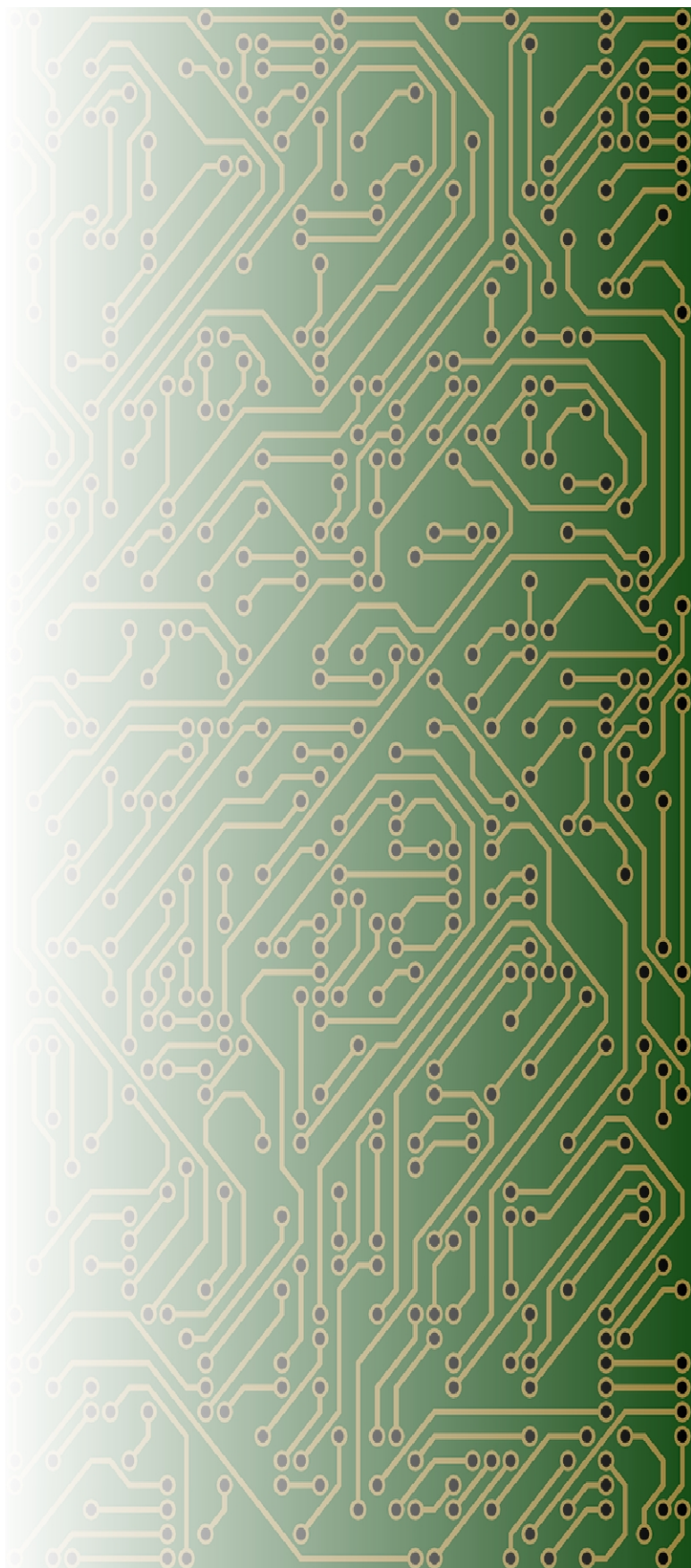
IECQ HSPM šema je tehnički zasnovan pristup sistemu upravljanja za implementaciju i održavanje proizvoda i proizvodnih procesa bez opasnih supstanci. IECQ HSPM je izrađen kao odgovor na potrebu proizvođača komponenti da dobavljačima daju sredstva kojim će pokazati, kroz procjenu koju obavlja treća strana, da njihove električne i elektronske komponente i sklopovi ispunjavaju specifične lokalne, nacionalne i međunarodne zahtjeve koji se odnose na proizvode bez opasnih supstanci.

Mnoge kompanije danas rade na tome da dobiju IECQ HSPM sertifikat prema specifikaciji IECQ QC 080000, *IEC sistem za ocjenu kvaliteta elektronskih komponenti (IECQ sistem) – Zahtjevi sistema za procesno upravljanje opasnim supstancama (HSPM) (IEC Quality Assessment System for Electronic Components (IECQ System) - Hazardous Substance Process Management (HSPM) System Requirements)*. Četvrto izdanje ove specifikacije, objavljeno u maju 2017, pojašnjava kako organizacije mogu da koriste IECQ QC 080000 za upravljanje svojim opasnim supstancama na druge načine, a ne samo kroz potpuno uklanjanje ograničenih supstanci i izbjegavanjem njihove upotrebe u proizvodima. Prednosti korišćenja 4. izdanja IECQ QC 080000 su zaista brojne, uključujući i:

- prilagođavanje globalno rastućem zakonodavstvu o opasnim supstancama. Na primjer, dodatne kontrolisane supstance, kontrola promjena, povlačenje proizvoda, kao što je navedeno u Uredbi REACH, prenošenje informacija unutar lanca snabdijevanja i obavještanje Evropske agencije za hemikalije (European Chemical Agency – ECHA) o posebno zabrinjavajućim supstancama (substances of very high concern – SVHC);
- poboljšanje zahtjeva za dokumentovanim informacijama kao odgovor na važeće zakonske i regulatorne obaveze. Na primjer, zahtjevima u obnovljenom RoHS-u, kao što su ocjenjivanje usaglašenosti, priprema tehničkih fajlova, priprema samodeklaracija, upotreba oznaka, itd., sada se može upravljati preko IECQ QC 080000.

Novo izdanje specifikacije je takođe usklađeno sa standardom ISO 9001:2015, *Sistemi upravljanja kvalitetom – Zahtjevi*, a takođe je usvojen i ISO-ov dodatak SL koji definiše novu strukturu visokog nivoa za sve standarde ISO-ovog sistema upravljanja. Proces koji se koristi za identifikaciju, kontrolu, kvantifikaciju i izvještavanje o sadržaju opasnih supstanci u elektrotehničkim proizvodima ili njihovim komponentama, moraju biti definisani i shvaćeni dovoljno detaljno da bi se svim relevantnim zainteresovanim stranama garantovalo da proizvod ima HSF status. Proces mora biti odgovarajuće dokumentovani i vođeni na kontrolisan i dosljedan način kako bi: olakšali verifikaciju usaglašenosti s primjenjivim zahtjevima kupaca i propisima, omogućili efikasne i efektivne provjere usaglašenosti, omogućili dosljednu primjenu u organizacijama i njihovom lancu snabdijevanja, omogućili harmonizaciju usaglašenosti i metode sprovođenja. Cio proces pomaže u smanjenju tehničkih barijera za proizvode koji se prodaju širom svijeta.

IECQ QC 80000 se može nabaviti preko IEC-ove veb prodavnice na engleskom, francuskom, korejskom, ruskom, pojednostavljenom kineskom i tradicionalnom kineskom jeziku. Za više informacija o IECQ i HSPM šemi posjetite: www.iecq.org

Prelazak na potpuno elektrifikovano društvo

Autor: Morand Fachot

Preuzeto sa: www.iec.ch

Članak na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Da bi se ispunio Cilj 13 (SDG) održivog razvoja UN-a, a to je borba protiv klimatskih promjena i njihovih efekata, neophodno je izvršiti elektrifikaciju društva. Da bi se olakšao ovaj prelaz neophodni su nam standardi Međunarodne komisije za elektrotehniku (*The International Electrotechnical Commission – IEC*).

Godina 2022. ostaće upamćena po nizu prirodnih katastrofa i katastrofa neviđenih razmjera koje je prouzrokovao čovjek. One su uticale na milione ljudi i napravile pustoš u bezbroj zemalja na svim kontinentima, što je rezultiralo poplavama, sušom, glađu, povredama i smrću.

Široko rasprostranjena elektrifikacija je glavni preduslov

Veliki broj ovih katastrofa može se pripisati klimatskim promjenama, do kojih je došlo zbog toga što se za proizvodnju električne energije, transport i industriju upotrebljavalo fosilno gorivo. Za ublažavanje globalnog zagrijavanja, tačnije za ograničavanje pojave budućih prirodnih katastrofa neophodno je izvršiti sveobuhvatnu elektrifikaciju svih sektora. Na taj način, odnosno uz pomoć IEC standarda, može se ispuniti 13 Cilj održivog razvoja UN-a, koji se odnosi na borbu protiv klimatskih promjena i njihovih efekata.

Tranzicija u potpuno elektrifikovano društvo oslanja se na postepeno ukidanje fosilnih goriva (ugalj, nafta i gas), na koja je, prema najnovijim podacima Međunarodne agencije za energetiku, otpadalo

63,1% ukupne globalne proizvodnje električne energije u 2019. godini.

Fosilna goriva će se morati zamijeniti onim dobijenim iz održivih obnovljivih izvora energije (renewable energy – RE), kao što su hidroenergija, energija vjetra, energija mora (koja uključuje pretvarače energije iz talasa, plime i oseke te drugih vodenih struja), geotermalna energija, hidrogen i solarna energija. Zahvaljujući nepostojanoj prirodi nekih izvora energije (vjetar i sunce), neophodno je proširiti i poboljšati tehnologije za skladištenje energije.

Nuklearna energija i dalje je dio mješavine različitih izvora energije, iako ostaje da se vidi u kom će to biti omjeru. U nekim zemljama se upotreba nuklearne energije već vraća na velika vrata, a u drugim se čak i povećava. Takođe se uvode nove tehnologije koje mogu unaprijediti širu primjenu nuklearne energije, kao što su mali modularni reaktori.

Spas je u standardima

Međunarodna komisija za elektrotehniku (The International Electrotechnical Commission – IEC) uveliko predvodi ove aktivnosti tako što objavljuje brojne standarde koji pomažu u izgradnji, održavanju, ponovnoj upotrebi, pa čak i recikliranju bezbjednih i efikasnih sistema obnovljive energije. Najmanje pet tehničkih komiteta se bavi izradom ovih standarda, od IEC-ovog TC 88 za sisteme energije vjetra pa do IEC TC 114 za morske energetske sisteme.

Tehnologija koja se koristi za skladištenje energije, a kojom se nastoji nadoknaditi šteta izazvana nepostojanom prirodom sunca ili vjetra i dalje se uglavnom oslanja na baterije odnosno akumulatore. Međutim, kapacitet akumulatora je samo nekoliko sati i izuzetno su skupi za upotrebu. Kako bi prevazišli ovu veliku prepreku, stručnjaci širom svijeta nastavljaju s istraživanjem novih tehnologija koje se bave akumulatorima i skladištenjem energije. IEC-ov tehnički komitet TC 120 priprema standarde za sisteme skladištenja električne energije kako bi podržao zahtjeve mreže, dok IEC-ov TC 21 priprema posebne standarde za baterije odnosno akumulatore.

Osigurati bezbjednost nuklearnih elektrana

Elektrane iz dana u dan sve više stare i propadaju i da bi nastavile da funkcionišu treba ih redovno održavati. IEC saraduje s Međunarodnom agencijom za atomsku energiju UN (UN International Atomic Energy Agency – IAEA), koja radi na promovisanju bezbjedne i miroljubive upotrebe nuklearnih tehnologija te postavlja globalne bezbjednosne standarde za nuklearnu energiju. Stručnjaci iz IEC-ovog tehničkog komiteta TC 45 učestvuju u aktivnostima tehničke radne grupe za instrumentaciju i kontrolu nuklearnih elektrana (technical working group on nuclear power plant instrumentation and control – TWG-NPPIC), koju je IAEA osnovala 1971. godine, a koja daje savjete i promovira istraživanje tehnologije nuklearnih elektrana, posebno sistema korisničkog interfejsa.

IEC-ov tehnički komitet TC 45, tačnije jedan od njegovih potkomiteta, SC 45A, objavljuje međunarodne standarde koji pokrivaju cijeli životni ciklus električnih i elektronskih sistema za upravljanja nuklearnim elektranama, od same koncepcije, preko projektovanja, proizvodnje, testiranja, instalacije, rada, održavanja, popravke, modernizacije i dekomisije.

Prepreke za obnovljive izvore energije

Posljednjih godina pojavilo se nekoliko novih izazova u proizvodnji energije iz obnovljivih izvora.

U posljednje vrijeme proizvodnja iz hidroenergije je pretrpjela ogromnu štetu zbog nedovoljnih padavina koje utiču na nivo vode u hidroenergetskim rezervoarima u mnogim zemljama. Uzmimo, na primjer, Švajcarsku, koja 68% svoje električne energije dobija iz hidroelektrana, ili Norvešku, gdje preko 1 500 hidroelektrana proizvodi više od 90% ukupne električne energije u zemlji: nizak sezonski nivo u rezervoarima na branama u obje ove zemlje bio je uzrokovan neuobičajeno malom količinom padavina. U SAD-u, Huverova brana (u Nevadi) će možda morati da zatvori svoje hidroenergetske turbine zbog dramatičnog pada nivoa vode u rezervoaru.

Prepreke većem uvođenju energije dobijene iz obnovljivih izvora u nekim zemljama uključuju i otpor javnosti razvoju ovih tehnologija. Lokalno protivljenje vjetroelektranama u unutrašnjosti, iz razloga poput onog „ne u mom dvorištu“, sve više rastu, posebno u Francuskoj, koja je otvorila svoju prvu vjetroelektranu na moru. Zabrinutost za životnu sredinu i protivljenje ribara usporili su otvaranje ove elektrane za 11 godina.

Jedna od nenamjernih štetnih posljedica toplotnih talasa i nedovoljnih padavina bila je i odluka da se smanji proizvodnja energije u nekim francuskim nuklearnim elektranama kako bi se održao dozvoljeni nivo temperature u rijekama koje obezbjeđuju vodu za hlađenje reaktora.

Francuska je takođe morala privremeno da zatvori neke od svojih nuklearnih elektrana radi održavanja i, u nekim slučajevima, radi popravke nastale usljed korozije. Trenutno su privremeno zatvorena 32 od 56 francuskih nuklearnih reaktora.

Uprkos svim ovim preprekama, ukupan prelazak na obnovljive izvore i čistu energiju treba da se desi što je moguće prije. Danas čak i velike naftne kompanije masovno ulažu u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući vodik.

Gdje ima volje (i potrebe), ima i načina.

ISO

ISO VIJESTI

ISO/IEC 27001: Šta je novo u području IT bezbjednosti?

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Sajber-napadi su skupi, razorni i sve veća prijetnja za poslovanje, vlade i društvo. Evo načina kako da zaštitite svoju imovinu.

U cilju rješavanja globalnih izazova vezanih za sajber bezbjednost i poboljšanja digitalnog povjerenja, objavljena je nova i poboljšana verzija standarda ISO/IEC 27001. Najpoznatiji globalni standard za upravljanje bezbjednošću informacija pomaže organizacijama da osiguraju svoju informacionu imovinu – što je od vitalnog značaja u svijetu koji se sve više digitalizuje.

Nivo ozbiljnosti i sofisticiranosti sajber kriminala stalno raste kako hakeri razvijaju sve naprednije tehnike. Prema Izvještaju Svjetskog ekonomskog foruma o globalnoj perspektivi sajber bezbjednosti, broj sajber napada je porastao za 125% na globalnom nivou u 2021. godini, a dokazi ukazuju na to da će se ovaj rast nastaviti i u 2022. godini. U ovom okruženju koje se brzo mijenja, lideri moraju da zauzmu strateški pristup u rješavanju sajber rizika.

„Usred Četvrte industrijske revolucije, sistemska međuzavisnost stvara i troškove zbog sajber-rizika, ali takođe donosi i veću vrijednost”, kaže Andreas Wolf, koji predvodi grupu stručnjaka odgovornih za ovaj standard. „Organizacije koje će nas odvesti u digitalnu budućnost su one koje ne samo da su dovoljno ranjive da priznaju da se same ne mogu suprotstaviti sajber riziku, već su i dovoljno samouvjerene i pronicljive da shvate da je za njih bolje da to ni ne pokušavaju.”

Da bi se suočile s izazovima sajber bezbjednosti, organizacije moraju da poboljšaju svoju otpornost i sprovedu napore za ublažavanje sajber prijetnji. Evo kako će standard ISO/IEC 27001 biti koristan vašoj organizaciji:

- Osiguranje informacija u svim oblicima, uključujući podatke u papirnom obliku, podatke u oblaku i digitalne podatke
- Povećanje otpornosti na sajber napade
- Osiguranje okvira kojim se centralizovano upravlja i koji osigurava sve informacije na jednom mjestu
- Osiguranje zaštite na nivou cijele organizacije, uključujući zaštitu od tehnoloških rizika i drugih prijetnji
- Odgovor na nove bezbjednosne prijetnje
- Smanjenje troškova i izdataka za neefikasnu tehnologiju odbrane
- Zaštita integriteta, povjerljivosti i dostupnosti podataka

Organizacije koje usvoje strategiju sajber otpornosti kroz samosvijest o svojoj ranjivosti brzo se pozicioniraju kao lideri u svom sektoru i postavljaju standarde za svoj ekosistem. Holistički pristup standardu ISO/IEC 27001 omogućava da cijela organizacija bude pokrivena, a ne samo IT sektor. Od toga profitiraju i ljudi, tehnologija i procesi.

Kada primjenjujete standard ISO/IEC 27001, pokazujete zainteresovanim stranama i kupcima da ste posvećeni bezbjednom upravljanju informacijama. To je odličan način da promovirate svoju organizaciju, istaknete svoja dostignuća i dokažete da vam se može vjerovati.

Sajber kriminal postaje sve ozbiljniji i sofisticiraniji.

Organizacije koje usvajaju sajber otpornost brzo se pozicioniraju kao lideri u svom sektoru.

Integracija sajber otpornosti u vaše poslovanje

Autor: Anne Brady

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

U eri sve veće digitalizacije koja je obilježena dezinformacijama i lažnim informacijama, jedan od glavnih izazova je uliti povjerenje u same tehnologije.

Vrlo je malo onih koji još uvijek ignorišu važnost sajber bezbjednosti i prijetnju koju sajber napadi predstavljaju našim računarima, pametnim telefonima i drugim uređajima. Svi nas stalno podsjećaju da nikada ne smijemo da otkrivamo svoje lozinke, da moramo da se čuvamo neželjene (spam) elektronske pošte i pokušaja „phishinga“ uz pomoć kojih hakeri nastoje da nas izmanipulišu kako bismo im otkrili naše lične podatke, bilo da se radi o lozinkama, bankovnim i medicinskim podacima ili čak o broju našeg socijalnog osiguranja.

Ovi pokušaji krađe identiteta, iako uznemirujući, još više zabrinjavaju kada su usmjereni na naše vlade i druge vodeće institucije. Međutim, kao što kažu u uspješnoj BBC-jevoj seriji The Capture, izgled često vara. Dakle, ova serija istražuje uticaj deepfake-a, jedne od tehnologija 21. vijeka koja se smatra odgovorom na softver za uređivanje slika odnosno fotošop, a koja predstavlja prijetnju nacionalnoj bezbjednosti, te prijeti da uzdrma temelje države, podriva povjerenje i izaziva sumnju u stvarnost.

Možda i jeste pomalo nategnuto ali kako sve dublje gazimo u eru Četvrte industrijske revolucije, ova serija naglašava potencijalne prijetnje i rizike povezane sa sve sofisticiranijim tehnologijama koje se brzo razvijaju.

Globalni trošak nastao kao posljedica sajber kriminala iznosiće 10,5 milijardi dolara godišnje do 2025.

Odrediti prioritete rizika

Prema izvještaju sa Svjetskog ekonomskog foruma pod naslovom Globalna vizija sajber bezbjednosti 2022, raspad infrastrukture izazvan sajber napadima je briga broj jedan za lidere koji se bave sajber bezbjednošću, čak ispred krađe identiteta. Iako 85% tih lidera vjeruje da je sajber otpornost prioritet za njihovu organizaciju, ovaj izvještaj takođe ukazuje na to da dobijanje podrške od donosioca odluka prilikom davanja prioriteta ovom riziku u odnosu na mnoge druge i dalje predstavlja značajan izazov. Međutim, ovaj izazov ne treba shvatiti olako. Stoga, kako časopis CyberCrime tvrdi, sajber napadi potencijalno mogu ugroziti ekonomiju grada, regiona ili čak države. Takođe, prema ovom časopisu, globalni trošak izazvan sajber kriminalom će do 2025. godine doseći iznos od 10,5 milijardi dolara godišnje.

Koncept sajber bezbjednosti nije nov, ali u sve više međusobno povezanom – i fragmentiranom – svijetu, rizici povezani sa sajber napadima nikada nisu bili veći, bilo za pojedince, organizacije, usluge ili sisteme. Tehnologije su sve sofisticiranije, a takođe i sajber kriminalci. Neizvjesnost je takođe sve veća i, kao rezultat toga, sve je teže ljudima uliti povjerenje. Sigurnost i garancije da su naši sistemi bezbjedni su osnovni preduslov, a dva međunarodna standarda – ISO/IEC 15408 i ISO/IEC 18045 za informacione tehnologije (IT) – mogu pomoći da se to povjerenje vrati.

Prema riječima Miguela Bañóna, stručnjaka za procjenu i sertifikaciju sajber bezbjednosti i moderatora radne grupe odgovorne za bezbjednosnu procjenu, ispitivanje i specifikacije, koju su

osnovale i koju predvodi ISO i Međunarodna elektrotehnička komisija (IEC), ovi standardi su neodvojivi, „baš kao i pedale od bicikla“. Dakle, standard ISO/IEC 15408 definiše kriterijume za procjenu IT bezbjednosti, dok standard ISO/IEC 18405, koji dopunjuje ovaj prethodni, definiše metodologiju za tu procjenu. Međutim, u praksi se oni odnose na istu stvar.

Da biste bili konkurentni na tržištu, morate da steknete povjerenje svojih kupaca.

Pravovremena revizija

Nedavna revizija ovih standarda nije se mogla obaviti u bolje vrijeme, jer je pomogla da se zadovolje nove i složene potrebe današnjeg vremena. „Radna grupa se fokusira na osiguranje tehnologije, ispitivanje sertifikacije i razvoj standarda kako bi se osiguralo da su same tehnologije bezbjedne“, kaže Bañón. „Rješenje je u velikoj mjeri zasnovano na ovom pristupu. Ovi standardi takođe pomažu u upravljanju informacijama i zauzimanju holističkog pristupa. Međutim, bezbjednost tehnologija i dalje ostaje fundamentalni aspekt.

Da biste bili konkurentni na tržištu, morate da steknete povjerenje svojih kupaca. Ovo se odnosi na tehnologiju kao i na bilo koji drugi proizvod. Širok spektar novih proizvoda sve brže se izbacuje na tržište, kao što su recimo povezana vozila. Dakle, kako možete vjerovati autonomnom vozilu ako niste sigurni da će ispravno raditi?

Kao što gospodin Bañón ističe, sa standardima ISO/IEC 15408 i ISO/IEC 18405, „mi nudimo jedinstvenu i visokokvalitetnu, međunarodno dogovorenu metodologiju za ispitivanje i procjenu bezbjednosti proizvoda i sistema“. On je pojasnio da ono što je nekada bilo specijalizovano područje sada postaje mejnstrim i da tržište sada ističe sajber bezbjednost kao osnovni zahtjev. Kreatori politike i lideri stoga moraju preuzeti vođstvo i prioritet staviti na sajber rizike.

Izgradnja otpornosti

To je nešto što je sve više prepoznato na nivou vlada. Bañón smata da je pozitivan ishod eksplozije

zabrinutosti za sajber bezbjednost bio taj što je doveo, na primjer, do izrade novih i budućih zakona u Evropskoj uniji za jačanje sistema sajber bezbjednosti. „Zakon EU o sajber bezbjednosti pruža okvir za programe odnosno šeme sertifikacije širom Evrope. Ranije ste, ako ste morali da sertifikujete bezbjednost svog proizvoda, mogli to da uradite na osnovu nacionalnih šema“, kaže on. „Sada ćete, a ovo je prvi put, moći koristiti panevropsku šemu sertifikacije za proizvode koja je zasnovana na standardu ISO/IEC 15408.

Kako ističe gospodin Bañón, IT bezbjednost nije nova i u prošlosti je primjena standarda imala pozitivan uticaj na proizvode dostupne na tržištu. Prema njegovim riječima, „proizvodi za koje se generalno smatra da su usaglašeni sa standardima, kao što su operativni sistemi ili mrežni uređaji, evoluirali su i postali sofisticiraniji, do te mjere da sada hakeri nemaju drugog izbora nego da se vrate na proizvode koji se smatraju „jednostavnijim“.

Usaglašenost sa standardom ISO/IEC 15408 zahtijeva visok stepen zrelosti i visok nivo otpornosti na napade. Prema njegovim riječima, sada, kada čujemo za nove velike propuste u pogledu sajber bezbjednosti, velika je šansa da su hakeri eksploatisali proizvode koji nisu sertifikovani ili ocijenjeni prema ovom standardu. „Haker će težiti da napadne najslabiju kariku u lancu, a trenutno su to proizvodi koji nisu sertifikovani prema ovom standardu“.

Nezavisan i nepristrasan proces

Sve je to stvar povjerenja kaže Bañón. „U našim standardima povjerenje se gradi na posebno rigoroznom, nezavisnom i nepristrasnom ispitivanju proizvoda, nakon procesa evaluacije i sertifikacije“. Isto kao što ne možete i ne biste kupili mašinu za pranje veša koja ne ispunjava bezbjednosne zahtjeve, tako vam usaglašenost s ovim standardima, „koji su vođeni potrebama tržišta i koji čine osnovu za najefikasnije šeme sajber bezbjednosti bilo gdje u svijetu“, nudi zaštitu od neprijatnih iznenađenja i omogućava vam da budete spokojni.

Neophodne vještine za zelenu ekonomiju

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Trenutno svijet nastavlja da prolazi kroz proces ekološke tranzicije, a vještine povezane sa zaštitom životne sredine su sve traženije. Postavlja se pitanje mogu li standardi da prate takvu evoluciju?

Kako se svijet kreće ka održivijoj budućnosti, radnici stiču nove „zelene“ vještine. U programu Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine nedavno je naglašeno da je neophodno imati kvalifikovanu radnu snagu da bi se osigurala ekološka tranzicija. Međutim, iako se stvari kreću neviđenim tempom, ipak moramo da ubrzamo čitav ovaj proces.

Ako se uspostave odgovarajuće politike koje imaju za cilj promovisanje ekološki prihvatljivije ekonomije, prema procjenama Međunarodne organizacije rada, do 2030. širom svijeta će biti otvoreno oko 24 miliona radnih mjesta. Čini se da broj oglasa objavljenih na LinkedIn-u u vezi sa „zelenim“ poslovima, koji je povećan za 8% godišnje u posljednjih pet godina, podržava ovu tvrdnju. Međutim, tokom istog perioda, globalni udio „zelenih“ kadrova se povećao samo za 6% godišnje.

Mnogi se već osjećaju izostavljenim iz trenutne stope napretka. Više od polovine radnika smatra da će im ekološka tranzicija dodatno otežati traženje posla u budućnosti. Čini se da radna snaga kaska za ovim procesom.

„Zelene“ vještine obuhvataju praktično sve sektore aktivnosti i mogu imati brojne oblike.

Zeleni poslovi: glavni trendovi

Kada govorimo o poslovima vezanim za održivost, često imamo u vidu slike recimo tehničara koji postavljaju solarne panele ili inženjera koji rade na

turbinama na vjetar. U stvarnosti, „zelene“ vještine obuhvataju praktično sve sektore aktivnosti i mogu imati različite oblike. Globalni izvještaj o zelenim poslovima, koji je objavio LinkedIn, ipak pravi razliku između ekoloških poslova, ekologizacije poslova i neekoloških poslova. Zeleni odnosno ekološki poslovi ne mogu se obavljati bez zelenih vještina, dok se kod ekologizacije poslova takve vještine ne zahtijevaju, već se na njih oslanja. Konačno, neekološki poslovi ne zahtijevaju ovu vrstu vještina.

Najbrže rastuće zelene vještine su generalno povezane s upravljanjem ekosistemom, ekološkim politikama i prevencijom zagađenja. Pored odgovornog upravljanja životnom sredinom, vještine vezane za čistu energiju ili održive finansije, građevinarstvo, tehnologije ili urbano planiranje takođe će biti od suštinskog značaja za efikasnu i inkluzivnu ekološku tranziciju. Izvještaj koji je objavio LinkedIn takođe precizira da su određene pozicije, poput menadžera voznog parka ili stručnjaka za digitalne podatke, ili čak pozicije radnika u zdravstvenom sektoru, primjeri poslova koji su se do sada smatrali nezelenim odnosno ne-ekološkim, koji će sve više zahtijevati posjedovanje više zelenih vještina.

Poruka je jednostavna: u zelenoj ekonomiji, zelene vještine neće biti rezervisane samo za ljude koji rade u oblasti obnovljive energije - one će biti sveprisutne. Mora se uspostaviti infrastruktura potrebna za usavršavanje radnika ako se želi osigurati dugoročni uspjeh zelene tranzicije.

Nadoknaditi manjak vještina

Međunarodni standardi mogu pomoći da se premosti jaz između potražnje za kvalifikovanim radnicima i njihove ponude. Čini se da je to

potvrđeno i u najnovijoj studiji koju je sproveo LinkedIn, u kojoj se ističe da je jedna od deset ključnih vještina istaknutih u profilima članova LinkedIn-a u proteklih pet godina povezana s poznavanjem standarda ISO 14001 (upravljanje životnom sredinom).

Jasno je da su međunarodni standardi ključni za ovu dosad nezabilježenu promjenu na tržištu rada. Oni igraju ulogu pokretača za usavršavanje vještina – to je posebno slučaj sa standardom ISO 14001 – i postavljaju temelje za efikasnu komunikaciju i napredak. Da bi se ubrzala integracija zelenih vještina na radnom mjestu, predviđeno je da se bolje iskoriste prednosti međunarodnih standarda kroz integraciju zelenih vještina u njihov razvoj od samog početka.

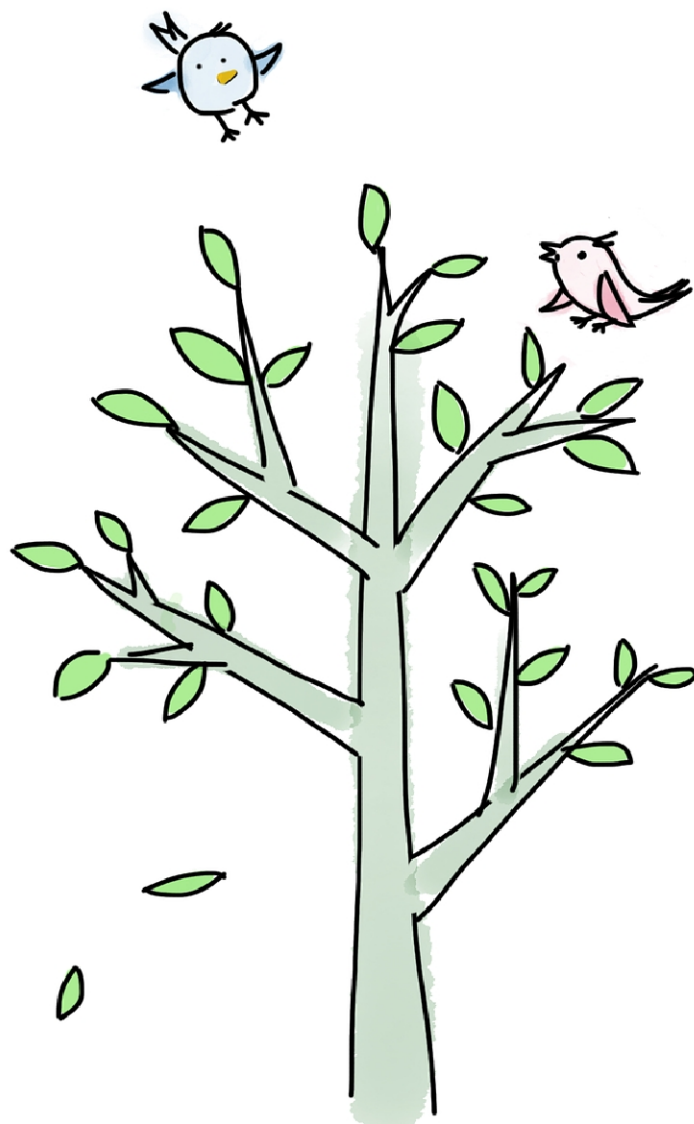
Uključivanje zelenih vještina u ISO standarde ne samo da promoviše njihovo masovno usvajanje, već i omogućava kompanijama da jasno utvrde koje su to vještine potrebne za određeni posao, tako da ljudi koje zapošljavaju mogu da evoluiraju na tržištu, tačnije da rade na ciljani način. Do sada, prema LinkedIn-u, kada se uporede zelene vještine koje su najvažnije poslodavcima s onima koje su bitne kandidatima, evidentno je da postoji samo 50% podudaranja. Zajednički standardi mogu pomoći da se premosti jaz između potrebnih i dostupnih vještina i osigura uspjeh ekološke tranzicije za sve.

Zajednički standardi mogu pomoći da se premosti jaz između potrebnih i dostupnih vještina.

Zelena budućnost za sve nas

Takođe, prema izvještaju koji je objavio LinkedIn, postoje značajne praznine između načina na koji se razvijaju zeleni kadrovi i sektora u kojima su zelene vještine potrebne. Ove razlike su djelimično povezane s geografskim položajem, pripadnošću određenom polu, generacijom i stepenom obrazovanja. Stoga, na primjer, zemlje s niskim prihodima imaju tendenciju da unapređuju vještine svoje radne snage sporijim tempom od prosperitetnijih zemalja, i to obično u manje specijalizovanim oblastima.

Ulaganjem u zelene vještine, poslodavci, vlade i globalna radna snaga mogu da doprinesu tome da tranzicija na zelenu ekonomiju bude ravnomjerna i pravedna za sve, tako da niko ne bude izostavljen. Mi kao društvo moramo osigurati da ekološka tranzicija ne pogoduje samo nekolicini privilegovanih. Međunarodni standardi su tu da popune praznine tako što će definisati okvir kojeg će se svi pridržavati.

ISO na klimatskoj konferenciji COP27

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

U narednoj vijesti možete pročitati ISO izvještaje sa Konferencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama (UN Climate Change Conference – COP27), održane u Šarm el Šeiku, u Egiptu od 6. do 18. novembra 2022. godine.

Ponedjeljak, 7.11.2022. godine

Pridružite nam se na COP27

Tim Međunarodne organizacije za standardizaciju (International Organization for Standardization – ISO) je dao sve od sebe da pomogne u globalnoj borbi protiv klimatskih promjena kroz standarde, kao i da ostvari ambiciozne ciljeve koji su postavljeni te usvoji odgovorne prakse za prelazak na nultu stopu emisije.

ISO koji je prisutvovao mnogim sastancima i događajima, bio je i domaćin mnogih pratećih događaja i tematskih sesija.

On je pozvao i druge da se pridruže događaju lično ili virtuelno, nadajući se da će inspirisati preduzeća da preduzmu mjere u vezi s klimatskim promjenama.

Pozvao je i zainteresovane da posjete ISO-ov paviljon, koji se nalazio u zelenoj zoni COP27. U tom prostoru je održan niz sesija koje su vodili predstavnici ISO-a iz cijelog svijeta.

Utorak, 8.11.2022. godine

Dan posvećen Izvještaju Ujedinjenih nacija u kojem je naglašena ključna uloga ISO-a

Izvještaj pod nazivom Integritet je važan: obaveze vezane za nultu stopu emisije preduzeća, finansijskih institucija, gradova i regiona, koji je predstavljen 8. novembra 2022. na COP27,

prepoznaje ulogu ISO-a kao ključnog nedržavnog aktera kada je u pitanju razvoj standarda vezanih za klimu. Ovaj izvještaj je kulminacija sedmomjesečnih konsultacija Grupe eksperata na visokom nivou Ujedinjenih nacija o obavezama nedržavnih subjekata o nultoj stopi emisija.

Ovaj izvještaj upućuje na norme i standarde koji se odnose na dobru praksu, kao što su oni koje je razvio ISO. Konkretno, navodi se da „međunarodni standardi moraju nastaviti da crpe inspiraciju iz ovih normi za definisanje osnovnih pravila za masovno prihvaćanje, posebno ono prekogranično (koje je razvio Međunarodni odbor za standarde održivosti / International Sustainability Standards Board – ISSB).

Odgovor na poziv za klimatsku akciju

Godišnja konferencija Ujedinjenih nacija o klimi privlači organizacije koje su aktivne u svim oblastima koje se odnose na klimu. Za ISO ovaj događaj je više od puke prilike da promoviše svoje standarde širom svijeta. To je takođe prilika za povezivanje s drugim organizacijama, za razmjenu znanja i učenje. Dakle, kada nas je Međunarodna privredna komora (International Chamber of Commerce – ICC) pozvala da objasnimo kako pokrećemo klimatske akcije i osnažujemo druge, objeručke smo prihvatili tu priliku.

Noelia Garcia Nebra, šefica ISO-ovog sektora za održivost, učestvovala je na forumu „Make Climate Action everyone's business“ koji je organizovao ICC gdje je sa Shiuli Gosh, renomiranim novinarom, razgovarala o pitanju održivosti i izazovima koje ono predstavlja za zemlje u razvoju, kao i budućim ISO smjernicama o nultoj stopi emisije.

O centralnoj temi sesije o ulozi standarda u transformaciji [klimatskih] obaveza, Noelia je rekla sljedeće: „Međunarodni standardi pružaju čvrstu osnovu za klimatske akcije. Uspostavljanjem zajedničkih definicija, uvodimo i dosljednost i transparentnost.”

Srijeda, 9.11.2022. godine

Razgovori o klimi: perspektive zelene ekonomije

Dan posvećen finansijama na COP27 još više dobija na značaju ako uzmemo u obzir diskusije koje su se fokusirale na pitanja koja su se kretala od ublažavanja – odnosno smanjenja ukupnih emisija gasova s efektom staklene bašte – pa do prilagođavanja i otpornosti. Martin Baxter, izvršni direktor i direktor za politiku i spoljne poslove u IEMA, govorio je na sesiji u ISO-ovom zelenom paviljonu te s nama podijelio svoje viđenje zelene ekonomije.

Prema njegovim riječima, zelena ekonomija ne može da postoji bez zelenih talenata odnosno stručnjaka koji rade u područjima ekologije i održivosti. To znači da će u budućnosti biti neophodno da iskoristimo ljude koji posjeduju inženjerske vještine i sposobnost za rješavanje složenih problema. „Zeleni poslovi su poslovi koje obavljaju ljudi koji rade u ključnim privrednim sektorima, s posebnim fokusom na životnu sredinu, klimu i održivost.”

U svijetu koji teži da postane ekološki prihvatljiviji, zemlje i kompanije koje kreću na put ka nultoj stopi emisija pomoći će da se otvore milioni novih radnih mjesta. „Ovo uključuje naoružavanje ljudi svim vještinama koje će im pomoći da integrišu zelenu dimenziju u svoje svakodnevne zadatke. Bilo da se radi o ljudima koji rade u dizajnu, nabavci ili logistici, oni će morati da preuzmu svoju ulogu; dakle, moraju imati potrebne vještine. Upravljanje tranzicijom na niskokarbonsku ekonomiju može se postići samo integriranjem ekologije u sve aspekte, od investicija do ljudi.

Četvrtak, 10.11.2022. godine

Pratite napredak u pogledu karbonskih kredita

Karbonski krediti, opipljiv način za kompanije i vlade da podstaknu smanjenje količine karbona, postaju

sve popularniji. Za postizanje nulte emisije i ambicioznih ciljeva dekarbonizacije sada je neophodno da se obećanja, namjere i obaveze pretvore u djela.

Na održanoj sjednici različitim akterima je omogućeno da se pozabave pitanjem da li su karbonski krediti i mehanizmi neutralizacije neophodni da bi se postigao nulti stepen emisije. Generalni sekretar ISO-a Sergio Mujica pridružio se ovom panelu i vodećoj grupi stručnjaka kako bi podijelio svoje stavove i saznanja o tržištu trgovanja emisijama karbona, tržištu koje je sada od ogromnog značaja.

Standardi mogu biti veoma moćno političko sredstvo za pokretanje globalnih napora za dekarbonizaciju. ISO standardi, koji su nastali kao rezultat globalnog konsenzusa, nude model za kreatore politike koji će im omogućiti da brže uspostave stabilne propise na najbrži i najisplativiji mogući način. Ovaj događaj uslijedio je odmah nakon novih inicijativa najavljenih na COP27 koje za cilj imaju stimulisane privatnih investicija kod projekata čiste energije u zemljama u razvoju.

Kako preduzeća mogu da iskoriste prednosti nulte stope emisije

Svaka zemlja i svako preduzeće mogu da iskoriste priliku da prepolove svoje emisije do 2030. Koalicija *We mean business* je bila domaćin sesije na COP27 o tome kako preduzeća mogu da ubrzaju prelazak na nultu stopu emisije.

U svom obraćanju generalni sekretar ISO-a Sergio Mujica istakao je dokazani proces saradnje ISO-a. „Okupili smo zainteresovane strane iz civilnog društva, industrije i privatnog sektora koristeći ISO-ov proces, koji je transparentan, inkluzivan i zasnovan na konsenzusu, da bismo u roku od tri mjeseca izradili smjernice o nultoj stopi emisije, što je rekordno vrijeme”. Prema njegovim riječima, ove smjernice će pomoći da se razjasni sama definicija koncepta nulte stope emisija i terminologija koja se s tim povezuje, kao i da se organizacijama ponude preporuke koje će im pomoći da ispune svoje obaveze vezane za klimatske promjene.

Smjernice za nultu stopu emisija izradile su zainteresovane strane iz civilnog društva, industrije i

privatnog sektora, nakon poziva za razvoj jasnih i harmonizovanih alata za ubrzanje prelaska na nultu stopu emisije. Ukupno 1.200 stručnjaka i organizacija iz više od sto zemalja učestvovalo je u seriji od 12 radionica, što predstavlja sate i sate rada na izradi ovog referentnog dokumenta. Ovaj dokument bez presedana treba da bude odskočna daska za dalji rad na postavljanju standarda koji imaju za cilj ubrzanje provođenja globalne klimatske akcije.

Petak, 11.11.2022. godine

Objavljene smjernice o nultoj stopi emisije na marginama COP27

ISO je objavio prve globalno dogovorene [smjernice](#) o nultoj stopi emisije.

Ova publikacija koja označava pravu prekretnicu pruža prijeko potrebne smjernice i pomaže da se razjasni terminologija i ključni koncepti povezani s nultom stopom emisije.

Za nešto više od godinu dana, 1.200 stručnjaka i organizacija iz više od 100 zemalja uspjelo je da izradi dokument koji nudi jasne i usklađene definicije i uputstva, dogovorene kroz proces saradnje i konsenzusa.

Nove ISO smjernice o nultoj stopi emisije, razvijene kroz ISO-ov proces za razvoj međunarodnog sporazuma s radionice, definišu ključne koncepte i postavljaju osnovu za odgovornost i izvještavanje.

Standardi podržavaju egipatsku „Viziju 2030.“

Događaj koji je na marginama COP27 organizovala Egipatska organizacija za standardizaciju i kvalitet (Egyptian Organization for Standardization and Quality – EOS), članica ISO-a, fokusirao se na ulogu standarda u suočavanju s negativnim efektima klimatskih promjena i postizanju održivosti.

Na ovoj sesiji je istaknuta posvećenost Egipta postizanju Ciljeva održivog razvoja i korišćenju standarda za promovisanje tranzicije ka suštinskim „zelenim“ odnosno ekološkim vladinim projektima. Standardi zaista pružaju stabilan okvir za ovu zemlju da razumije i prevaziđe složenost u postizanju „Vizije za Egipat 2030“.

U svom obraćanju generalni sekretar ISO-a Sergio Mujica je rekao: „ISO standardi promovišu zajedničko razumijevanje i efikasno zajedničko djelovanje. ISO standardi podržavaju i djeluju kao katalizator za zeleno i održivo finansiranje tako što obezbjeđuju strukturu, transparentnost i kredibilitet koji su potrebni za ulaganja u ekološke projekte i programe.“

Svi govornici su se složili da je ISO-ov proces u suštini zasnovan na saradnji, poštovanju, razmjeni i sinergiji. Kao rezultat globalnog konsenzusa, ISO standardi donosiocima političkih odluka nude model za brže uspostavljanje stabilnih propisa na najbrži i najisplativiji mogući način.

Ponedjeljak, 14.11.2022. godine

Održimo obećanja

Najveće svjetske kompanije često se optužuju da preuveličavaju klimatske akcije koje su preduzele. Ovo pitanje je bilo glavna tema diskusija održanih u okviru Dijaloga o pitanjima odgovornosti i implementacije Marakeškog partnerstva koji je organizovan u okviru COP27. Ovaj dijalog na kome je učestvovalo više zainteresovanih strana bavio se istraživanjem različitih inicijativa koje su fokusirane na klimatske akcije kako bi se bolje razumio napredak koji je do sada postignut i utvrdili nedostaci koje je potrebno ispraviti.

U svom govoru, Nigel Topping, iz sektora za klimatske promjene Ujedinjenih nacija, istakao je da, iako se dobra praksa o dobrovoljnom objavljivanju informacija uveliko primjenjuje, ona se usvaja diskreciono, što komplikuje dodjelu odgovornosti. Otuda i važnost jačanja zakonodavstva u ovoj oblasti. Navodeći kao primjer objavljene smjernice ISO-a o nultoj stopi emisije karbona, gospodin Topping je rekao: „ISO se nalazi na korak od regulacije, kako regulatorna tijela vole da naglase, jakih međunarodnih standarda, koji su razvijeni kroz rigorozan proces konsultacija.“

Gospodin Topping je podvukao važnost saradnje na multilateralnom nivou između nacionalnih vlada, preduzeća, investitora, gradova i regiona koja će ih motivirati da još više i ambicioznije djeluju. „Mi smo u jedinstvenoj poziciji da im pomognemo da postavimo ambicioznije ciljeve u smislu odgovornosti“, rekao je on.

Marakeško partnerstvo za globalnu klimatsku akciju ima za cilj da podrži implementaciju Pariškog sporazuma tako što će omogućiti saradnju između vlada i gradova, regiona, preduzeća i investitora koji moraju da djeluju zajedno u borbi protiv klimatskih promjena.

Utorak, 15.11.2022. godine

Partnerstva u službi ekološke tranzicije

Kako COP27 ulazi u drugu nedjelju, pitanje saradnje je i dalje na vrhu popisa prioriteta svjetske konferencije o klimi. Na nedavno završenoj sesiji koju je organizovao Qalaa Holdings, jedan od lidera u energetsom sektoru u Africi, a na kojoj su se okupili predstavnici na visokom nivou iz Ujedinjenih nacija i Međunarodne organizacije poslodavaca, dvije organizacije koje su povezane sa ISO-om, glavna tema je bilo partnerstvo.

Ponovo ističući hitnost ekološke tranzicije, moderator ove sesije, gđa Ghada Hammouda, direktorka za održivost i marketing, istakla je važnost partnerstva. Prisustvo istaknutih ličnosti na ovoj sjednici, posebno Njene Ekselencije gospođe Ranije A. Al-Mashaat, egipatske ministarke za međunarodnu saradnju, svjedoči o tome da postoji potreba da vlada pruži podršku različitim projektima kao i partnerstvima koja će podržati energetska tranziciju.

Ova sesija je održana u zelenoj zoni COP27, platformi koja je nudila predstavnicima biznisa, mladih, civilnog društva i akademske zajednice iz cijelog svijeta priliku da se izraze i da se njihov glas čuje. ISO je ove godine imao paviljon u zelenoj zoni kako bi promovisao saradnju s partnerima širom svijeta.

Srijeda, 16.11.2022. godine

Saradnja u vezi s klimatskim podacima

Suočeni sa sve jačim poplavama i sušama zbog klimatskih promjena, Svjetska meteorološka organizacija (World Meteorological Organization – WMO) i njeni partneri imaju za cilj da obezbijede konzistentne informacije o vremenu na globalnom nivou kako bi promovisali multilateralnu saradnju u podršci klimatskim akcijama. Zbog toga je, prema Roberti Boscolo, vodećoj naučnici u sektoru za klimu

i energiju u WMO-u, partnerstvo sa ISO-om od suštinskog značaja.

Po njenom mišljenju, neophodno je definisati najbolje prakse u posmatranju klime. Da bi bili efikasni, standardi se oslanjaju na naučne dokaze. Istovremeno, meteorološka zajednica koristi standarde za kontrolu kvaliteta svojih proizvoda i protokola. Gospođa Boscolo dalje veruje da će se „klimatski podaci pokazati korisnim u određivanju da li ovi standardi zaista popunjavaju praznine“. Da bi to uradili, oni moraju biti dobro dizajnirani, laki za implementaciju i sposobni da doprinesu postizanju naših klimatskih ciljeva.

„ISO je u mogućnosti da nam pomogne s našim proizvodima, procesima i protokolima [...] kako bi bili prepoznati širom svijeta kao visoko kvalitetni“, rekla je Boscolo. Standardi zasnovani na nauci su fundamentalni za informisanje planera i kreatora politike. Oni su od suštinskog značaja za efikasno donošenje odluka i ulaganje u sve sektore.

Četvrtak, 17.11.2022. godine

Promovisanje klimatskih akcija kroz međusektorsku saradnju

Na zvaničnom događaju održanom na marginama konferencije COP27 u Šarm El-Šeiku, vodeći stručnjaci za klimu i standardizaciju istakli su vrijednost standarda u omogućavanju svijetu da s riječi prijeđe na djela i dovede do mjerljivih rezultata.

Ovaj prateći događaj, koji je organizovao ISO, bio je prilika za stvaranje sinergije i isticanje onoga što je potrebno da se učini da bi se prešlo s obaveza na akciju, a posebno da bi se ojačala međusektorska saradnja i ubrzao prelazak na niskokarbonsku ekonomiju. Ovom sesijom se završilo dvonedjeljno učešće ISO-a na COP27 tokom kojeg su lansirane smjernice za nultu stopu emisije gasova s efektom staklene bašte.

Hitna akcija u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih razornih efekata je imperativ za ISO i njegove članove. Već postoji mnoštvo korisnih standarda i politika vezanih za ovu temu, a sada ih moramo analizirati i koordinirati kako bismo

identifikovali koje od njih su najefikasnije, i gdje se potencijalno preklapaju.

„Mi već imamo osnovu i resurse i možemo se osloniti na stručnjake u ovoj oblasti da preduzmu akciju na globalnom nivou“, rekao je moderator sesije, potpredsjednik ISO-a Christoph Winterhalter (sektor za pitanja politike). „Već postoje mnogi standardi i instrumenti politike koji doprinose ublažavanju klimatskih promjena i koji pomažu u izgradnji koherentnosti i uspostavljanju međunarodnih mjerila za povećanje uticaja bilo kojeg globalnog napora. Sve je jasnije da ne moramo ponovo da izmišljamo točak, već samo da se malo uskladimo“.

Standardi koji podržavaju globalnu trgovinu

Trgovina igra ključnu ulogu u prilagođavanju i ublažavanju klimatskih promjena. Sprovedena kroz globalne lance vrijednosti koji povezuju proizvođače u zemljama u razvoju s potrošačima širom svijeta, trgovina je uglavnom regulisana kroz dobrovoljne standarde. Govoreći na konferenciji COP27 u paviljonu koji je posvećen ISO-u, gospodin Joe Wozniak, koji upravlja programom Trgovina za održivi razvoj (Trade for Sustainable Development - T4SD) u Međunarodnom trgovinskom centru (ITC), smatra da dobrovoljni standardi, poput onih koje je razvio ISO, pružaju kompanijama veliku priliku da integrišu društvenu i ekološku održivost u svoje procese.

Međutim, u kontekstu borbe protiv klimatskih promjena trend koji vodi do jačanja zakonodavstva u oblasti poslovanja i trgovine sve se više ubrzava, posebno u pogledu primjene obavezujućih propisa od 2024. godine. Ovaj razvoj događaja dolazi u trenutku kada su mnoga preduzeća, posebno mala i srednja, pod velikim ekonomskim pritiskom zbog rastućih cijena energije i inflacije. I dok je većina kompanija svjesna potrebe za prelaženjem na zelenu proizvodnju, nemaju sve tehničko znanje i finansijska sredstva koja su za to neophodna.

„Regulatorno okruženje se mijenja“, objasnio je Wozniak, ali ISO standardi, usklađeni s propisima koji su izrađeni, mogli bi da olakšaju ovu tranziciju. Kada ovi zakoni stupe na snagu, moraćemo da

ponudimo rješenja koja mogu pomoći dobavljačima da se pridržavaju standarda, uz smanjenje troškova. Zajedno, ISO i ITC imaju važnu ulogu u ovom procesu. „ITC je spreman da sarađuje sa ISO-om u ovoj oblasti“, zaključio je on.

Podrška transformativnim inovacijama kroz standarde

Inovacije u području klimatskih akcija imaju ključni značaj za razvoj prijeko potrebnih rješenja vezanih za klimu i održivost. Ovo pitanje je bilo glavni fokus sesije Globalnog centra za inovacije, kome je prisustvovao zamjenik generalnog sekretara ISO-a Silvio Dulinsky. Ova sesija, koju je organizovao UNFCCC, imala je za cilj da istakne važnost transformativnih rješenja u klimatskim akcijama i da ispita kako je moguće dati novu dimenziju inovacijama i povećati njihovu efikasnost kroz standarde.

Moramo da „ciljamo na nemoguće“ da bi došli do transformativnih rješenja, rekao je Masamba Thioye, menadžer projekta u Globalnom centru za inovacije UNFCCC. Pozivajući se na smjernice o nultoj stopi emisija, koje su objavljene prošle nedjelje na COP27, g. Thioye je podvukao važnost „postavljanja smjelih ciljeva koji bi prevazišli ono što već postoji“, te istakao suštinsku ulogu standardizacije u ovom procesu. „Kada se razvijaju standardi, polazna tačka treba da bude njihova svrha“, rekao je on, naglašavajući važnost učenja iz prethodnog iskustva.

Ponovo potvrđujući ISO-ovu posvećenost klimatskim akcijama, Silvio Dulinsky je uvjerio učesnike da ISO ulaže stalne napore da klimatske akcije budu sama srž standarda. Takođe je rekao da ISO trenutno revidira svoj portfolio standarda kako bi osigurao da on i dalje ima „snažan i pozitivan uticaj“ na klimu. „Naša kratkoročna ambicija je da kompanijama i regulatornim tijelima širom svijeta damo konkretna rješenja, dajući prioritet stvarnim potrebama ljudi u različitim sektorima kao što su mobilnost, zdravstvena zaštita i još mnogo toga“, rekao je on.

IEC

IEC VIJESTI

Nova mapa standarda za kućanske aparate

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Međunarodna komisija za elektrotehniku (The International Electrotechnical Commission – IEC) objavila je [mapu](#) standarda za bezbjednost i performanse kućanskih aparata. Razvila ga je Zajednička ad hoc grupa (JAHG) 20 koja je okupila stručnjake iz IEC-ovih tehničkih komiteta TC 59, *Performance of household and similar electrical appliances* i TC 6, *Safety of household and similar electrical appliances*.

Nova mapa pruža pregled standarda za bezbjednost i performanse koje je izradio IEC, a koji su dostupni za određenu vrstu električnih aparata. Aparati su podijeljeni u dvije kategorije – na osnovu njihove upotrebe – za domaćinstvo i komercijalne svrhe, a zatim su dalje kategorisani prema tipu funkcije (tj. grijanje i hlađenje, čišćenje, kvalitet, itd.). Navedena je lista standarda za tipove proizvoda, uključujući veze ka standardima.

IEC-ova Platforma za mapiranje daje vizuelni pregled stanja standarda koristeći interfejs koji je jednostavan za upotrebu. Ona grafički ilustruje koji to standardi postoje i kako se mogu zajedno upotrebljavati. Naglašeni su odnosi između različitih radnih grupa, potkomiteta i komiteta, kao i oblasti u kojima je potrebno poboljšati dalje standardizacijske aktivnosti. Platforma takođe osigurava povezivanje s dodatnim, relevantnim informacijama.

IEC-ova Platforma za mapiranje je dostupna čitavoj IEC zajednici, uključujući sva tehnička i savjetodavna tijela IEC-a. Tehnički stručnjaci je mogu koristiti da bolje vizualizuju svoje aktivnosti, dok korisnici standarda uz njenu pomoć mogu bolje razumjeti koji su to standardi dostupni kao i njihov međusobni odnos.

Da biste saznali više o IEC platformi za mapiranje pogledajte video [IEC Mapping Platform](#).

G20: Oporavimo se zajedno, vratimo se još snažniji zahvaljujući međunarodnim standardima

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Bali, Indonezija, 20. oktobar 2022. – Vodeća međunarodna tijela za standardizaciju — IEC, ISO i ITU — pozvala su svjetske lidere da priznaju, podrže i usvoje međunarodne standarde kako bi ispunili ciljeve G20 koji su definisani pod motom „Oporavimo se zajedno, vratimo se još snažniji.“ Ova tri globalna tijela objavila su zajedničku deklaraciju na zvaničnom pratećem događaju G20, Samitu o međunarodnim standardima, na Baliu, čiji je domaćin bila Nacionalna agencija za standardizaciju Indonezije (Badan Standardisasi Nasional – BSN) uz učešće Svjetske trgovinske organizacije (WTO). Predstavnici standardizacije iz zemalja G20 podržali su ovu deklaraciju.

„Pozivajući se u svojim politikama na međunarodne standarde koji su zasnovani na konsenzusu, svjetski lideri mogu da ostvare prioritetne ciljeve ovog sastanka G20, kao i Ciljeve održivog razvoja UN-a (SDG). Međunarodni standardi mogu da preoblikuju ciljeve politike u efikasne rezultate“, rekao je generalni sekretar IEC-a Philippe Metzger.

Tri glavna stuba sastanka G20 u 2022. godini bila su globalna zdravstvena arhitektura, digitalna transformacija i održiva energetska tranzicija. U IEC/ISO/ITU deklaraciji naglašavaju se načini na koje međunarodni standardi i ocjenjivanje usaglašenosti mogu da doprinesu izgradnji zelenije i održivije budućnosti. Pored toga, u deklaraciji se navodi da tri međunarodna tijela za standardizaciju pružaju institucionalni okvir uz učešće širokog spektra zainteresovanih strana iz svih segmenata društva.

„Međunarodni standardi su instrumenti koji omogućavaju razvoj harmoničnog, stabilnog i globalno priznatog okvira za primjenu i upotrebu novih tehnologija“, rekao je generalni sekretar ISO-a Sergio Mujica.

„Međunarodni standardi imaju ključni značaj za globalnu trgovinu i ekonomski razvoj. S obzirom na to da su nastali kroz saradnju i konsenzus, standardi nam mogu pomoći da osiguramo da svi, svuda, imaju koristi od digitalne transformacije“, rekao je direktor Biroa za standardizaciju telekomunikacija ITU, Chaesub Lee.

Predsjedavajući BSN-a Kukuh S. Achmad ocijenio je da standardi i ocjenjivanje usaglašenosti mogu pomoći globalnoj zajednici da se na održiv način zajedno oporavi i vrati što snažnija i jača.

„U posljednje dvije godine globalna pandemija je uticala na svaki aspekt ljudskog života, od zdravlja i obrazovanja do međunarodne trgovine. Proces suočavanja s globalnom pandemijom ne može se odvojiti od međunarodnih standarda“, rekao je on.

Na Samitu o međunarodnim standardima 2022, brojke o standardizaciji iz cijelog svijeta razjasnile su korelaciju između međunarodnih standarda i prioriteta pitanja G20 2022 i Ciljeva održivog razvoja UN-a. Na ovaj prateći događaj u okviru samita G20 takođe je bio pozvan i ministar koordinatore za ekonomska pitanja Republike Indonezije Airlangga Hartarto kao i zamjenik generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije (WTO) Jean-Marie Paugam.

Forum G20 može imati stratešku ulogu u izgradnji zelenije i održivije budućnosti. Članice G20 imaju udio od 80% u svjetskom BDP-u, udio od 75% u globalnoj trgovini i 60% u svjetskoj populaciji. Indonezija je 1. decembra 2021. godine od Italije preuzela predsjedavanje samitom G20 i vrhunac svog predsjedavanja doživjeće na Samitu na Baliu, da bi potom 1. decembra 2022. godine izvršila primopredaju Indiji.

CENELEC

CEN/CENELEC VIJESTI

Industrija 4.0: objavljen je novi sporazum CEN-a i CENELEC-a o evropskim udruženim ekosistemima pametnih fabrika

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Kroz uvođenje novih tehnologija i povezivanja, projekti u okviru koncepta Industrije 4.0 omogućavaju proizvođačima da povećaju efikasnost i kvalitet svojih procesa. Sporazum s radionice Evropskog komiteta za standardizaciju (The European Committee for Standardization – CEN) i Evropskog komiteta za standardizaciju u području elektrotehnike (The European Committee for Electrotechnical Standardization – CENELEC) će dati osnovu za uspostavljanje evropskog udruženog ekosistema pametnih fabrika koji će olakšati razmjenu inovacija i informacija među širokim spektrom zainteresovanih strana širom Evrope.

Ovaj cilj je jedan od osnovnih u okviru projekta Horizon2020 tačnije platforme EFPP (Evropska povezana fabrička platforma za agilnu proizvodnju - Europea Connected Factory Platform for Agile Manufacturing) čija je namjena da razvije udruženi ekosistem pametnih fabrika koji će biti praćen digitalnom platformom koja povezuje različite zainteresovane strane u domenu digitalne proizvodnje. Ključni faktor uspjeha za postizanje ciljeva takvog projekta je besprijekorna povezanost i interoperabilnost: povezanost i interoperabilnost koje pokazuju svoj puni potencijal onda kada se mogu implementirati na što jednostavniji način.

Da bi se podržali ovi osnovni zahtjevi i povećalo njegovo prihvaćanje na tržištu, već na samom početku projekta su razmotrena neka pitanja o tome kako da se rezultati projekta učine što transparentnijim i dostupnijim za tržište. CEN i CENELEC sporazum sa radionice (CEN i CENELEC Workshop Agreement- CWA) je izabran kao najbolje rješenje za postizanje ovog cilja.

Na osnovu toga, osmišljena je posebna radionica (CEN/CLC/WS EFPPInterOp) koju je vodio Institut za standardizaciju Austrije (Austrian Standards International - ASI). Poslije više od dvije godine rada, 23. novembra 2022, objavljen je novi Sporazum s radionice CWA 17907 „Referentna arhitektura za udruživanje proizvodnih platformi s fokusom na interoperabilnost na nivou arhitekture orijentisane na usluge (Service Oriented Architecture - SOA), protokola, bezbjednosti i modela podataka“. Cilj ove radionice? Obezbijediti plan za udruženu platformu i opisati komponente i funkcionalnosti kojima se smanjuju prepreke za inovacije tako što će se omogućiti besprijekoran pristup uslugama i rješenjima preko otvorene platforme.

Pored definicije referentne arhitekture, u CWA 17907 takođe se opisuje specifična implementacija udružene platforme EFPP-a.

Pored partnera iz EFPP projekta, u razvoju CWA učestvovala su i druge zainteresovane strane, uključujući predstavnike EFPP-ovih sestrinskih projekata kao što je platforma Zero Defects Manufacturing Platform (ZDMP).

Kroz stvaranje udruženog ekosistema IIoT platformi (industrijski internet stvari), kompanije koje se bave proizvodnjom moći će da razvijaju i upravljaju agilnim ad hoc mrežama saradnje, moći će da uspostave dinamične lance nabavke i optimizuju proizvodne procese, čime će zadovoljiti zahtjeve tržišta kao što je proizvodnja malih serija. Da bi se moglo lako pristupiti ovom sporazumu, omogućeno je njegovo besplatno preuzimanje na ovom [linku](#).

Standard EN 17640 „Metodologija za ocjenjivanje sajber bezbjednosti za IKT proizvode u fiksnom vremenu“ pomaže u ocjenjivanju sajber bezbjednosti proizvoda iz područja IKT-a

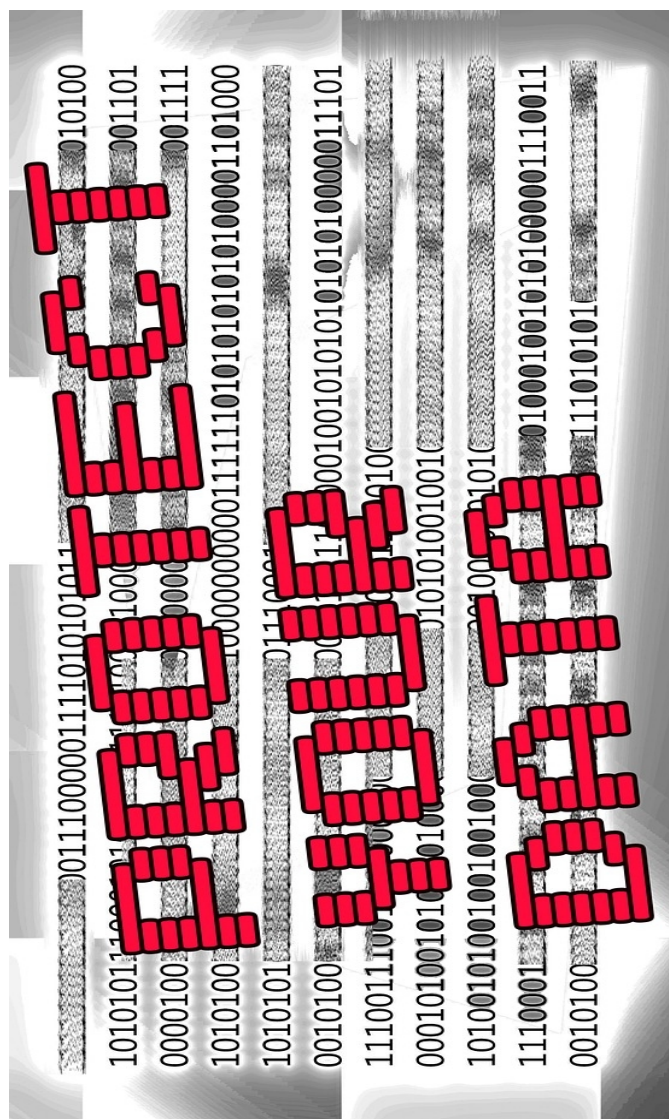
Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

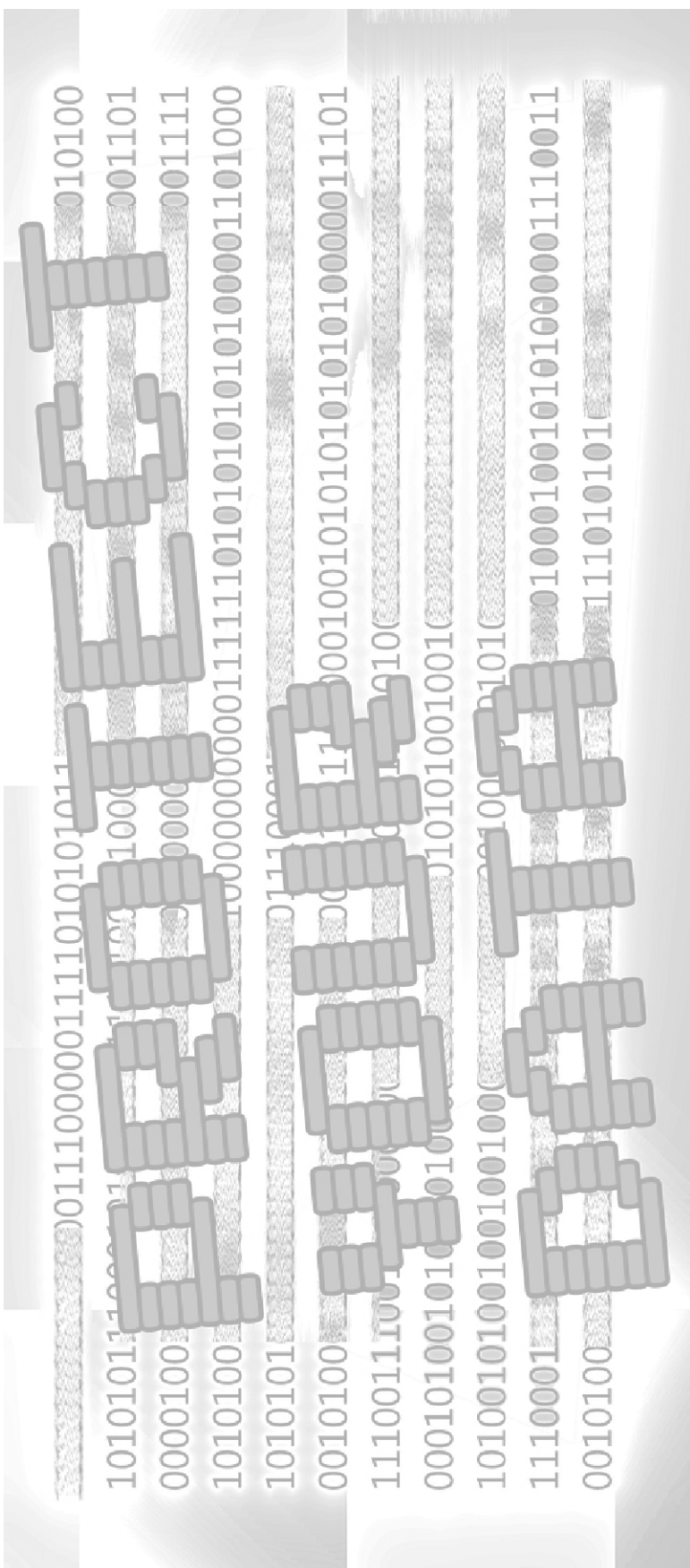
CEN i CENELEC su 21. oktobra 2022. objavili novi standard o sajber bezbjednosti: tačnije standard EN 17640¹, *Metodologija za ocjenjivanje sajber bezbjednosti za IKT proizvode u fiksnom vremenu (FiT CEM)*, (EN 17640 'Fixed-time cybersecurity evaluation methodology for ICT products' (FiT CEM)).

Ovaj standard opisuje kako se sajber bezbjednost IKT proizvoda može ispitati u unaprijed definisanom roku, tj. u vremenskom roku utvrđenom na početku ispitivanja. Ova evaluacija je obično dio procedura za sertifikaciju proizvoda iz područja IKT-a.

Standard EN 17640 je prvi standard čija je svrha da implementira zahtjeve Evropskog zakona o sajber bezbjednosti (The European Cybersecurity Act - CSA), kojim se utvrđuju pravila za buduće programe sertifikacije sajber bezbjednosti u Evropi. Dakle, standard osigurava osnovu za implementaciju evaluacija na tri nivoa garancija: „osnovne“, „značajne“ i „visoke“, kao i dodatne pravne zahtjeve. Istovremeno, standard se može prilagoditi zahtjevima određenih tržišta za koja je potrebna sertifikacija sajber bezbjednosti ili za opštu procjenu bezbjednosti.

¹ Prevod naziva standarda EN 17640 je neslužben prevod. Standard EN 17640 nije usvojen u bosanskohercegovačku standardizaciju.

Standard EN 17640 je kompatibilan s već postojećim šemama odnosno programima sertifikacije na nacionalnom nivou kojima se sprovodi sertifikacija sajber bezbjednosti s unaprijed utvrđenim vremenom: među njima su francuski CSPN², španski Lince³, njemački BSZ⁴ i holandski BSPA⁵ program. Eksperti iz ovih programa dali su svoj doprinos izradi standarda u okviru Radne grupe CEN-CLC/JTC 13/WG 3, *Evaluacija i ocjenjivanje bezbjednosti*. Shodno tome, „metodologija evaluacije“ u standardu se zasniva na više od decenije iskustva.

Zahvaljujući ovom novom standardu, programeri i korisnici sertifikovanih proizvoda moći će da se informišu o tome kako da izvrše procjenu sajber-bezbjednosti proizvoda. U isto vrijeme, strane uključene u razvoj evropskih šema odnosno programa sertifikacije sajber bezbjednosti u skladu sa CSA imaće koristi od fleksibilnog i provjerenog alata za razvoj svojih programa.

2 CSPN, sertifikat bezbjednosti prvog nivoa (Certification de Sécurité de Premier Niveau). Sertifikacija sigurnosti prvog nivoa (CSPN), koju dodeljuje ANSSI (Francuska nacionalna agencija za bezbjednost informacionih sistema - Agence nationale de la sécurité des systèmes d'information). Izvor: <https://www.systancia.com/en/definition-cspn/> (2023-02-28).

3 LINCE, što je skraćenica za Certificación Nacional Esencial de Seguridad (Suštinska potvrda nacionalne bezbednosti), razvio je Španski nacionalni kriptološki centar, poznat kao CCN (Centro Criptológico Nacional). Razvijen je da ispunji potrebu za lakšim metodom evaluacije od Common Criteria, koji je pogodniji za proizvode koji upravljaju osjetljivim informacijama, ali bez tako visokog nivoa pretnje. Izvor: <https://www.appluslaboratories.com/global/en/what-we-do/service-sheet/lince-evaluation> (2023-02-28).

4 BSZ, Certifikacija ubrzane bezbednosti (The Accelerated Security Certification - BSZ) je nezavisni sertifikat koji potvrđuje bezbjednosnu izjavu vašeg IT proizvoda. BSZ se fokusira na sigurnosnu robusnost vašeg IT proizvoda. Kombinacijom procena i testova penetracije moguće je objektivno dokazati da vaš proizvod ispunjava navedene bezbjednosne performanse i zahtjevane bezbjednosne specifikacije BSI - brzo, predvidljivo i sa minimalnom količinom dokumentacije. Izvor: <https://www.tuvt.com/en/services/cyber-security/bsz/> (2023-02-28).

5 BSPA je šema za procjenu proizvoda kojom upravlja Holandska nacionalna agencija za bezbjednost komunikacija (Netherlands National Communications Security Agency - NLNCSA) zvani Nacionalni biro za bezbjednost komunikacija (Nacionalni biro voor Verbindingsbeveiliging - NBV), poslovna jedinica za sajber- odbranu Holandske obaveštajne i bezbjednosne službe (AIVD). Izvor: <https://www.secura.com/news/secura-licensed-lab-for-bspa> (2023-02-28).

Deset najboljih ETSI vebinara u 2022. počevši od sajber bezbjednosti, AI, IPv6, MEC, Open Source MANO i još mnogo toga

Vijest na engleskom jeziku možete pročitati na: [link](#)

Donosimo pregled najpopularnijih vebinara održanih u 2022. godini. Ako ste ih propustili, sada imate priliku da poslušate snimljene prezentacije i njihova pitanja i odgovore, te da detaljno istražite Zakon o sajber otpornosti i Zakon o vještačkoj inteligenciji, internet protokol verziju 6 IPv6, podatkovne centre s višestrukim pristupom Multi-access Edge Computing, inicijativu Open Source MANO i još mnogo toga.

Samo kliknite na linkove ispod i idite na naš besplatni ETSI BrightTalk kanal kako biste ih poslušali. Ako još uvijek nemate nalog, biće vam potrebno samo nekoliko sekundi da ga otvorite.

1. [Ažuriranje statusa Direktive o radio-opremi, Zakona o sajber otpornosti i Zakona o vještačkoj inteligenciji](#)
2. [Dio 1: Globalna vizija poboljšane inovacije internet protokola IPv6](#)
3. [Dio 2: IPv6 poboljšane inovacije – glavne industrijske aktivnosti](#)
4. [Nova F5G optička mreža – arhitektura za budućnost](#)
5. [Pregled OSM-ovog izdanja ELEVEN](#)

6. [Šta je novo u ETSI MEC Sandbook-u](#)
7. [Upravljanje cloudom \(oblakom\) kod VDI i 5G network slicing usluga](#)
8. [Pregled OSM-ovog izdanja TWELVE](#)
9. [Precizan i bezbjedan edge computing \(računarstvo na rubu mreže\): ažuriranje MEC bezbjednosti](#)
10. [Ka interoperabilnom globalnom predstavljanju XR-a](#)

ISBIH

ISBIH VIJESTI

Osnovan je Tehnički komitet BAS/TC 66, Referentni materijali

Na konstitutivnoj sjednici održanoj 14. decembra 2022. godine u Institutu za standardizaciju Bosne i Hercegovine osnovan je Tehnički komitet BAS/TC 66, *Referentni materijali*.

Članovi Tehničkog komiteta BAS/TC 66, nakon kratke rasprave na sjednici, prihvatili su područje rada ovog tehničkog komiteta.

Područje rada komiteta BAS/TC 66 obuhvata standardizaciju u oblasti referentnih materijala, certificiranih referentnih materijala, dobre prakse u upotrebi certificiranih referentnih materijala, opštih zahtjeva za kompetentnost proizvođača referentnih materijala, proizvodnje, terminologije, sadržaja sertifikata, etiketa i prateće dokumentacije.

BAS/TC 66 pratiće rad međunarodnog tehničkog komiteta ISO/TC 334, *Reference materials*.

U međunarodnom tehničkom komitetu ISO/TC 344 bosanskohercegovački komitet BAS/TC 66 imaće status aktivnog člana, odnosno "P" člana, što znači da je u obavezi da u propisanim rokovima glasa u vezi s radnim dokumentima koji se razmatraju u skladu s planom i programom rada tog komiteta.

Za predsjednicu Tehničkog komiteta izabrana je mr Aida Jotanović iz Instituta za mjeriteljstvo/metrologiju Bosne i Hercegovine.

Tehnički sekretar i koordinator je Stana Buha dipl. ing. maš. iz Instituta za standardizaciju BiH.

U periodu od 1.10. 2022. do 31.12.2022. godine usvojeni su sljedeći standardi i dva standardizacijska dokumenta metodom prevoda:

Standard BAS EN 1335-1:2022

Institut za standardizaciju BiH putem Tehničkog komiteta [BAS/TC 42](#), *Drvo i proizvodi od drva*, usvojio je metodom prevoda treće izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS EN 1335-1:2022](#), *Kancelarijski namještaj – Kancelarijska radna stolica – Dio 1: Dimenzije - Određivanje dimenzija*.

Izvorni tekst evropskog standarda pripremio je Tehnički komitet CEN/TC 207, *Furniture*, čije je sekretarijat u nadležnosti tijela za standardizaciju Italije (Ente Italiano di Normazicione - UNI).

Više na: [link](#)

Standard BAS EN 16942+A1:2022

Institut za standardizaciju BiH metodom prevoda objavio je novo izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS EN 16942+A1:2022](#), *Goriva – Identifikacija kompatibilnosti vozila – Grafički prikaz informacija za potrošače*.

Standardom BAS EN 16942+A1:2022 se propisuju harmonizovani identifikatori za tečna i gasovita goriva koja se prodaju na tržištu. Zahtjevi u ovom standardu su dati kako bi dopunili potrebe korisnika za informacijama u vezi s kompatibilnošću između goriva i vozila koja se plasiraju na tržište. Namjera je da identifikator bude vidljiv na pumpama i stanicama za sipanje goriva, na vozilima, u prodavnicama motornih vozila i u uputstvima korisnika, kako je opisano u ovom dokumentu.

Više na: [link](#)

Standard BAS EN 590:2022

Objavljeno je novo izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS EN 590:2022](#), *Goriva za motorna vozila – Dizel – Zahtjevi i metode ispitivanja*.

Evropski standard EN 590:2022, *Automotive fuels - Diesel - Requirements and test methods*, pripremio je evropski tehnički komitet CEN/TC 19, *Gasovita i tečna goriva, maziva i srodni proizvodi, naftnog, sintetičkog i biološkog porijekla*, čiji sekretarijat je u nadležnosti NEN-a (Holandskog instituta za standardizaciju). Standard je preuzet putem bosanskohercegovačkog tehničkog komiteta [BAS/TC 11](#), *Nafta i naftni derivati*.

Više na: [link](#)

Standard BAS EN 60335-2-15:2022

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine putem Tehničkog komiteta [BAS/TC 57](#), *Kućanski i slični električni aparati*, usvojio je četvrto izdanje standarda [BAS EN 60335-2-15:2022](#), *Kućanski i slični električni uređaji - Sigurnost - Dio 2-15: Posebni zahtjevi za uređaje za grijanje tekućina*, koje je prevod engleske verzije evropskog standarda EN 60335-2-15:2016, *Household and similar electrical appliances - Safety - Part 2-15: Particular requirements for appliances for heating liquids*.

Standard BAS EN 60335-2-15:2022 bavi se sigurnošću električnih aparata za grijanje tečnosti za kućanske i slične namjene, čiji naznačeni napon ne prelazi 250 V.

Više na: [link](#)

Standard BAS EN IEC 60652:2022

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine putem Tehničkog komiteta [BAS/TC 30](#), *Električni kablovi*, usvojio je drugo izdanje standarda [BAS EN IEC 60652:2022](#), *Konstrukcije nadzemnih vodova - Ispitivanja opterećenjem*, koje je prevod engleske verzije evropskog standarda EN IEC 60652:2021, *Overhead line structures - Loading tests*.

Standard BAS IEC 60652:2022 utvrđuje metode i postupke ispitivanja nosača za nadzemne vodove. Primjenjuje se na ispitivanje nosača i konstrukcija nadzemnih vodova.

Više na: [link](#)

Standard BAS EN IEC 62934:2022

Institut za standardizaciju BiH objavio je metodom prevoda drugo izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS EN IEC 62934:2022](#), *Mrežna integracija obnovljivih izvora energije – Termini i definicije*. Ovaj standard pruža pojmove i definicije u predmetnom području mrežne integracije proizvodnje obnovljive energije.

Više na: [link](#)

Standard BAS EN 60335-2-3:2022

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine, putem Tehničkog komiteta [BAS/TC 57](#), *Kućanski i slični električni aparati*, usvojio je treće izdanje standarda [BAS EN 60335-2-3:2022](#), *Kućanski i slični električni aparati - Sigurnost – Dio 2-3: Posebni zahtjevi za električne pegle*, koje je prevod engleske verzije evropskog standarda EN 60335-2-3:2016, *Household and similar electrical appliances - Safety - Part 2-3: Particular requirements for electric irons*.

Standard BAS EN 60335-2-3:2022 bavi se sigurnošću električnih pegli i pegli na paru, uključujući one s odvojenim rezervoarom vode ili kotlom kapaciteta koji ne prelazi 5 l, za kućanske i slične namjene, čiji nazivni napon ne prelazi 250 V.

Više na: [link](#)

Standard BAS ISO 45003:2022

Institut za standardizaciju BiH objavio je metodom prevoda prvo izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS ISO 45003:2022](#), *Upravljanje zdravljem i bezbjednošću na radu – Psihološko zdravlje i bezbjednost na radu – Smjernice za upravljanje psihosocijalnim rizicima*.

Standard BAS ISO 45003:2022 pruža smjernice za upravljanje psihosocijalnim rizikom u okviru sistema upravljanja zdravljem i bezbjednošću na radu, zasnovanom na ISO 45001. Standard omogućava organizacijama da spriječe povrede na radu i narušavanje zdravlja svojih radnika i drugih zainteresovanih strana, kao i da promovišu dobrobit na poslu.

Više na: [link](#)

Standard BAS ISO 10014:2022

Institut za standardizaciju BiH objavio je metodom prevoda prvo izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS ISO 10014:2022](#), *Sistemi upravljanja kvalitetom - Upravljanje organizacijom u cilju postizanja rezultata u kvalitetu - Uputstvo za realizovanje finansijskih i ekonomskih koristi*.

Standard BAS ISO 10014:2022 pruža smjernice za ostvarivanje finansijskih i ekonomskih koristi primjenom strukturiranog pristupa odozgo prema dolje za postizanje finansijskih i ekonomskih koristi.

Više na: [link](#)

Standard BAS EN 206+A2:2022

Institut za standardizaciju BiH objavio je treće izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS EN 206+A2:2022](#), Beton - Specifikacija, osobine, proizvodnja i usklađenost.

Ovaj evropski standard se primjenjuje u različitim klimatskim i geografskim uslovima, različitim nivoima zaštite i pod različitim, dobro uspostavljenim, regionalnim tradicijama i iskustvu. Da bi se pokrile takve situacije uvedene su klase za svojstva betona. Tamo gdje takva opšta rješenja nisu moguća, relevantne tačke sadržavaju odobrenje za primjenu odredbi koje važe na mjestu upotrebe betona.

Više na: [link](#)

Standard BAS ISO 10013:2022

Institut za standardizaciju BiH objavio je metodom prevoda prvo izdanje bosanskohercegovačkog standarda [BAS ISO 10013:2022](#), *Sistem upravljanja kvalitetom – Smjernice za dokumentirane informacije*.

Standard BAS ISO 10013:2022 pruža smjernice za razvoj i održavanje dokumentovanih informacija potrebnih za podršku efektivnom sistemu upravljanja kvalitetom, prilagođenom specifičnim potrebama organizacije. Standard takođe može da se koristi za podršku drugim sistemima upravljanja, npr. sistemu upravljanja životnom sredinom ili zdravljem i bezbjednošću na radu.

Više na: [link](#)

Standard BAS EN IEC 61400-1:2022

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine, putem Tehničkog komiteta [BAS/TC 56](#) Konvencionalni i alternativni izvori električne energije, metodom prevoda usvojio je drugo izdanje standarda [BAS EN IEC 61400-1:2022](#), Vjetroelektrane - Dio 1: Zahtjevi za projektovanje, koji je prevod engleske verzije evropskog standarda EN IEC 61400-1:2019, sa uključenom korekcijom EN IEC 61400-1:2019/AC:2019-10.

Standard BAS EN IEC 61400-1:2022 specifikuje suštinske zahtjeve za projektovanje da bi se obezbijedio kvalitet izrade vjetroagregata. Njegova namjena je obezbjeđenje odgovarajućeg nivoa zaštite od oštećenja koja mogu da nastanu usljed rada u opasnim/rizičnim situacijama, za vrijeme planiranog životnog vijeka.

Više na: [link](#)

Standardizacijski dokument BAS IEC TS 62738:2022

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine, putem Tehničkog komiteta [BAS/TC 56](#), *Konvencionalni i alternativni izvori električne energije*, metodom prevoda usvojio je drugo izdanje tehničke specifikacije [BAS IEC TS 62738:2022](#), *Fotonaponske elektrane postavljene na tlo - Smjernice i preporuke za projektovanje*, koja je prevod engleske verzije međunarodne tehničke specifikacije IEC TS 62738:2018.

Tehnička specifikacija [BAS IEC TS 62738:2022](#) iznosi opšte smjernice i preporuke za projektovanje i gradnju fotonaponskih (PV) elektrana postavljenih na tlo.

Više na: [link](#)

Standardizacijski dokument BAS IEC TR 63213:2022

Institut za standardizaciju BiH objavio je metodom prevoda drugo izdanje bosanskohercegovačkog standardizacijskog dokumenta BAS EN TR 63213:2022, *Primjene mjerenja energije u distributivnim mrežama i električnim instalacijama*.

Ovaj tehnički izvještaj ima za cilj da pruži najnovije informacije o različitim primjenama mjerenja električne energije koje se izvode u mreži (na strani snabdijevanja) ili u električnim instalacijama (na strani potražnje/potrošnje), te o relevantnim/srodnim standardima koji pokrivaju ove primjene.

Više na: [link](#)

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine